

คำนำ

การวางยาสลบในสัตว์นั้นจำเป็นในการทำศัลยกรรม โดยสัตว์จะต้องไม่รู้สึกรู้หาย ปราศจากความรู้สึกเจ็บปวด ไม่มีปฏิกิริยาโต้ตอบการกระตุ้นขณะผ่าตัด สัตวแพทย์จำเป็นต้องใช้ยาสลบเพื่อบังคับให้สัตว์สงบหรืออยู่นิ่ง ในการตรวจรักษา การผ่าตัด การถ่ายภาพเอ็กซเรย์ ส่วนมากนิยมใช้ยาสลบชนิดฉีด เนื่องจากเป็นวิธีที่ง่าย สะดวก และไม่ใช้เครื่องมือราคาแพง และยังคงควบคุมปริมาณการใช้ยาให้ได้ผลเร็วตามต้องการ

ยาโทเลทามีน-โซลาซีแพม เป็นยาสลบชนิดฉีดที่ใช้วางยาสลบในสุนัข และ แมว ซึ่งออกฤทธิ์ค่อนข้างเร็ว มีโอกาสการนำไปใช้ในทางที่ผิดวัตถุประสงค์ได้ง่าย อีกทั้งส่วนประกอบของยาทั้งสองชนิดนี้เป็นยาที่อยู่ในกลุ่มที่ถูกจัดประเภทเป็นวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท แห่งพระราชบัญญัติวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท ดังนั้นการควบคุมการกระจาย การจำหน่าย การใช้ยาสลบนั้นมีความสำคัญ จะต้องมีความเข้มงวดเพื่อป้องกันการนำไปใช้ในทางที่ผิด และป้องกันอันตรายต่อสุขภาพและสังคม ผู้เขียนจึงได้รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการใช้ยาสลบ ข้อมูลทางวิชาการของโทเลทามีน-โซลาซีแพม และ การควบคุมและการใช้ยาโทเลทามีน-โซลาซีแพมในประเทศไทยและต่างประเทศ ได้แก่ ประเทศสหรัฐอเมริกาและกลุ่มสหภาพยุโรป

ผู้เขียนคาดหวังว่าเอกสารวิชาการฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ในการพิจารณาอนุญาตทะเบียนตำรับยาสำหรับสัตว์ที่มีส่วนประกอบของโทเลทามีน-โซลาซีแพม พร้อมทั้งใช้เป็นข้อมูลในการพิจารณาทบทวนการยกระดับการควบคุมยาโทเลทามีน-โซลาซีแพมที่ใช้ในสัตว์ ให้เข้มงวดมากขึ้น เพื่อป้องกันการรั่วไหล หรือนำไปใช้ในทางผิดวัตถุประสงค์ และ ผู้ที่สนใจศึกษาค้นคว้าการใช้ยาโทเลทามีน-โซลาซีแพมที่ใช้ในสัตว์

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

ในปัจจุบันในการทำศัลยกรรม การตรวจรักษา การผ่าตัด ในสัตว์นั้นจำเป็นต้องวางยาสลบเพื่อให้สัตว์ไม่รู้สึกตัว ปราศจากความเจ็บปวด โดยยาสลบชนิดฉีดเป็นยาสลบที่นิยมค่อนข้างมาก เนื่องจากเป็นวิธีที่ง่าย สะดวก ไม่ใช้เครื่องมือราคาแพง และยังคงควบคุมปริมาณการใช้ยาให้ได้ผลเร็วตามต้องการ

ยาโทเลทามีน-โซลาซีแพม เป็นยาสลบที่ประกอบไปด้วยโทเลทามีน และโซลาซีแพม ในสัดส่วนอย่างละ 50 มิลลิกรัมต่อมิลลิลิตร และ ในสัดส่วนอย่างละ 100 มิลลิกรัมต่อมิลลิลิตร โดยเป็นยาในรูปแบบผงแห้งปราศจากเชื้อสำหรับละลายน้ำเพื่อใช้ฉีด สามารถฉีดเข้าสำหรับฉีดเข้ากล้ามเนื้อ หรือ ฉีดเข้าหลอดเลือดดำได้ มีข้อบ่งใช้สำหรับวางยาสลบ ในสุนัข และแมว ในประเทศไทย ยาโทเลทามีน-โซลาซีแพม ได้ประกาศเป็นยาควบคุมพิเศษ โดยการสั่งจ่ายยาจะต้องมีใบสั่งยาของผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรม ผู้ประกอบโรคศิลปะแผนปัจจุบัน หรือ ผู้ประกอบการบำบัดโรคสัตว์ แต่อย่างไรก็ตาม โทเลทามีน เป็นตัวยาในกลุ่มเดียวกันกับตัวยาเคตามีน ซึ่งจัดเป็นวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท ประเภท 2 และ โซลาซีแพม เป็นตัวยาในกลุ่มเบนโซไดอะเซพีนเช่นเดียวกับยาไดอะซีแพม ซึ่งจัดเป็นวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท ประเภท 4 แห่งพระราชบัญญัติวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท พ.ศ.2518 และฉบับเพิ่มเติม ในขณะที่ประเทศสหรัฐอเมริกาได้ควบคุมกำกับดูแลยาโทเลทามีน-โซลาซีแพม ภายใต้หน่วยงาน Drug Enforcement Administration (DEA) ที่ทำหน้าที่กำกับดูแลสารเสพติดและวัตถุออกฤทธิ์ โดยจัดยาโทเลทามีน-โซลาซีแพมเป็น Controlled Substances Schedule III ซึ่งยาที่อยู่ใน Schedule III นั้นมีโอกาสนำไปใช้ผิดวัตถุประสงค์ปานกลาง มีประโยชน์ทางการแพทย์ และการใช้ยาผิดวัตถุประสงค์เป็นสาเหตุให้เกิดการติดยาได้ ตัวอย่างเช่น เคตามีน โทเลทามีน-โซลาซีแพม ดังนั้น เพื่อให้การควบคุมกำกับดูแลยาในประเทศไทยให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ป้องกันการใช้ยาในทางที่ผิด และ มิให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพของบุคคลและสังคม ควรให้มีการทบทวนการยกระดับการควบคุมยาโทเลทามีน-โซลาซีแพม จากยาควบคุมพิเศษให้เป็นวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท ประเภทที่ 2 ที่มีการควบคุมที่เข้มงวด มีการควบคุมการขาย การนำเข้า การส่งออก การนำผ่านหรือการมีไว้ในครอบครอง เพื่อป้องกันการรั่วไหลของยาออกนอกระบบ และ การใช้ยาในทางที่ผิด

สารบัญ

		หน้า
	คำนำ	i
	บทสรุปผู้บริหาร	ii
	สารบัญ	iii
	สารบัญตาราง	vi
	สารบัญภาพ	vii
	สารบัญภาคผนวก	viii
บทที่ 1	บทนำ	1 - 2
	หลักการและเหตุผล	1
	วัตถุประสงค์	2
	ขอบเขตการนำเสนอ	2
	วิธีการศึกษา	2
	ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	2
บทที่ 2	การสลับ	3 - 6
	ตำแหน่งการออกฤทธิ์ของยาสลับ	3
	ระดับความลึกของการสลับ	4
	ระดับที่ 1 ขั้นตอนการไม่รู้สึkJเจ็บปวด	4
	ระดับที่ 2 ขั้นตอนการตื่นเต้นหรือดิ้นรน	4
	ระดับที่ 3 ขั้นตอนของการผ่าตัด	5
	ระดับที่ 4 ขั้นตอนของการกด Medullar	5
	การฟื้นจากสลับ	6
บทที่ 3	การให้ยาเตรียมการสลับ	7 - 11
	กลุ่มยาแอนตี้โคลิเนอร์จิก	7
	กลุ่มยาพินโทอาซีน	8

สารบัญ (ต่อ)

		หน้า
	กลุ่มยาเบนโซไดแอซีพีน	9
	กลุ่มอัลฟาทูอะตรีโนเซปเตอร์อะโกนิสต์	10
	กลุ่มโอปิออยด์	11
บทที่ 4	ยาสลบรูปแบบฉีด	12 - 16
	บาร์บิทูเรต	13
	ยานำสลบแบบแยกตัว	14
	โปรโพรโฟล	15
	อีโตมิเดต	16
	อัลฟาซาโลน	16
บทที่ 5	ข้อมูลทางวิชาการของยาโทเลทามีน-โซลาซีแอม	17-23
	โทเลทามีน ไฮโดรคลอไรด์	17
	คุณสมบัติทางเคมี	17
	โซลาซีแอม ไฮโดรคลอไรด์	18
	คุณสมบัติทางเคมี	18
	โซลาซีแอม-โทเลทามีน	18
	กลไกการออกฤทธิ์	18
	รูปแบบผลิตภัณฑ์ยา	19
	คุณสมบัติทางเภสัชจลนศาสตร์	19
	ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา	19
	ข้อบ่งใช้	20
	ขนาดและวิธีใช้ยา	20
	การเตรียมตัวก่อนผ่าตัด	21
	ข้อห้ามใช้	21
	อาการไม่พึงประสงค์	21

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
คำเตือนพิเศษสำหรับสัตว์	21
ข้อควรระวัง	22
การใช้ยาในสัตว์ที่ตั้งท้อง หรือ วางไข่	22
ปฏิกิริยากับยาอื่น	22
การได้รับยาเกินขนาด	23
ระยะหยุดยา	23
การเก็บรักษา	23
บทที่ 6	24 - 28
การใช้ยาไทเลทามีน-โซลาซีแอม	24
การใช้ยาไทเลทามีน-โซลาซีแอมในกลุ่มประเทศสหภาพยุโรป	24
การใช้ยาไทเลทามีน-โซลาซีแอมในประเทศสหรัฐอเมริกา	25
การใช้ยาไทเลทามีน-โซลาซีแอมในประเทศไทย	26
สภาพปัญหาการใช้ยาในทางที่ผิด	29
บทวิเคราะห์การกำกับดูแลยาไทเลทามีน-โซลาซีแอม	30
การกำกับดูแลยาควบคุมพิเศษ	31
การกำกับดูแลวัตถุออกฤทธิ์	31
ข้อเสนอแนะ	32
บทที่ 7	33
บทสรุปและข้อเสนอแนะ	33
บรรณานุกรม	35-36

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1 ตารางแสดงความแรง วิธีการใช้ ประเภทสัตว์ และข้อบ่งชี้ของ ยาโทเลทามีน-โซลาซีแอมของกลุ่มประเทศสหภาพยุโรป	24
ตารางที่ 2 ตารางแสดงการจำแนกลำดับชั้นของยาตาม Controlled Substances Act	25
ตารางที่ 3 ตารางแสดงความแรง วิธีการใช้ ประเภทสัตว์ และข้อบ่งชี้ของ ยาโทเลทามีน-โซลาซีแอมของประเทศสหรัฐอเมริกา	26
ตารางที่ 4 ตารางแสดงความแรง วิธีการใช้ ประเภทสัตว์ และข้อบ่งชี้ของ ยาโทเลทามีน-โซลาซีแอมของประเทศไทย	27

สารบัญภาพ

		หน้า
ภาพที่ 1	โครงสร้างทางเคมีของโทเลทามีน ไฮโดรคลอไรด์	17
ภาพที่ 2	โครงสร้างทางเคมีของโซลาซีแอม ไฮโดรคลอไรด์	18

สารบัญภาคผนวก

		หน้า
ภาคผนวก 1	Summary of Product Characteristics ของสหภาพยุโรป	37-45
ภาคผนวก 2	Freedom of information summary ของประเทศสหรัฐอเมริกา	46-95
ภาคผนวก 3	List of Scheduling Actions Controlled Substances Regulated Chemical ภายใต้ Drug Enforcement Administration ของประเทศสหรัฐอเมริกา	96-184
ภาคผนวก 4	ประกาศยาควบคุมพิเศษ ฉบับที่ 45 ประกาศ ณ วันที่ 29 เมษายน พ.ศ. 2557	185
ภาคผนวก 5	ประกาศกระทรวงสาธารณสุข (ฉบับที่ 106) พ.ศ.2541 เรื่อง ระบุชื่อและจัดแบ่งประเภทวัตถุออกฤทธิ์ (เพิ่มเติม) ตามความในพระราชบัญญัติวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท พ.ศ.2518 ประกาศ ณ วันที่ 26 มิถุนายน พ.ศ. 2541	186-187
ภาคผนวก 6	ประกาศกระทรวงสาธารณสุข ฉบับที่ 97 (พ.ศ.2539) เรื่อง ระบุชื่อและจัดแบ่งประเภทวัตถุออกฤทธิ์ตามความในพระราชบัญญัติวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท พ.ศ.2518 ประกาศ ณ วันที่ 23 กรกฎาคม พ.ศ.2539	188-202
ภาคผนวก 7	พระราชบัญญัติวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท พ.ศ.2559 ประกาศ ณ วันที่ 20 ธันวาคม พ.ศ.2559	203-243

บทที่ 1

บทนำ

หลักการและเหตุผล

การวางยาสลบจำเป็นสำหรับการทำศัลยกรรม ซึ่งสัตว์จะต้องไม่รู้สึกรู้หาย ปราศจากความรู้สึกเจ็บปวด กล้ามเนื้อหย่อน และไม่มีปฏิกิริยาโต้ตอบการกระตุ้นขณะผ่าตัด สัตวแพทย์อาจมีความจำเป็นต้องให้ยาสลบหรือยากล่อมประสาท เพื่อบังคับสัตว์ให้สงบหรืออยู่นิ่ง เพื่อตรวจรักษา ถ่ายเอ็กซ์เรย์ สอนท่อปัสสาวะ ตามขาหรือใส่ฝือก ขนย้ายสัตว์ และ ระวังอาการชัก การวางยาสลบสัตว์จะสามารถทำได้โดยการดมยาสลบ ใช้ยาสลบชนิดฉีด ชนิดกิน หรือ ทำสลบด้วยไฟฟ้า หรือ ทำให้เกิดภาวะตัวเย็นเกิน นอกจากนี้ ปริมาณยาที่ใช้ สุขภาพของสัตว์ ขนาดของสัตว์ ประสบการณ์ของวิสัญญีแพทย์ เป็นปัจจัยที่มีผลต่อการวางยาสลบสัตว์

การวางยาสลบโดยใช้ยาสลบชนิดฉีด เป็นวิธีที่สัตวแพทย์ส่วนมากนิยมใช้ เนื่องจากเป็นวิธีที่ง่าย สะดวก และไม่ต้องใช้เครื่องมือราคาแพงเหมือนการวางยาโดยวิธีสูดดมที่ต้องมีเครื่องดมยาสลบ อาจใช้ยาสลบชนิดฉีดควบคุมการสลบตลอดการทำศัลยกรรม การบริหารยาสลบประเภทนี้นิยมฉีดเข้าหลอดเลือดดำเนื่องจากสามารถควบคุมปริมาณการให้ยาเพื่อให้ได้ผลเร็วตามต้องการได้ และ ได้ผลแน่นอนกว่าการบริหารยาโดยวิธีอื่น แต่ไม่สามารถปรับระดับความลึกของการสลบได้เร็วตามต้องการ เนื่องจากการพินจากสลบต้องอาศัยดับและโตทำลายและขับยาออกจากร่างกายซึ่งต้องใช้เวลา ยาสลบชนิดฉีดส่วนใหญ่จึงมีฤทธิ์ทำให้สัตว์พินช้า

ยาโทเลทามีน-โซลาซีแอม เป็นยาสลบชนิดฉีด ที่ประกอบด้วยตัวยา 2 ชนิด คือ โทเลทามีน ซึ่งเป็นยาในกลุ่มเดียวกับเคตามีน แต่ออกฤทธิ์แรงกว่าถึง 3 เท่า และโซลาซีแอม ซึ่งเป็นยาในกลุ่มเบนโซไดอะซีปีน โดยยาออกฤทธิ์ได้เร็วในการนำสลบ มีฤทธิ์ลดปวด และคลายกล้ามเนื้อ รูปแบบยาที่นำมาใช้มีส่วนระหว่างโทเลทามีนต่อโซลาซีแอม ที่ 1: 1 ใช้สำหรับการวางยาสลบระยะสั้นเพื่อการผ่าตัดและวินิจฉัยโรคที่ใช้ระยะเวลาไม่นาน เช่น กรณีการจัดทำสุนัขเพื่อถ่ายภาพเอ็กซ์เรย์ข้อสะโพก สามารถนำมาใช้ได้ในสัตว์หลายชนิด จึงนิยมใช้ในการวางยาสลบในสัตว์พินแทะ สัตว์เลี้ยงคลาน และสัตว์ปีก

ในปัจจุบันยาโทเลทามีน-โซลาซีแอมที่ขึ้นทะเบียนตำรับยาแผนปัจจุบันสำหรับสัตว์ในประเทศไทย จัดเป็นยาควบคุมพิเศษ มีทั้งหมด 2 ตำรับ โดยยาโทเลทามีน นั้น เป็นยาในกลุ่มเดียวกับกับเคตามีน ซึ่งเป็นวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาทประเภทที่ 2 ส่วนโซลาซีแอมนั้น เป็นยาในกลุ่มเดียวกับกับไดอะซีแอม ซึ่งเป็นวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาทประเภทที่ 4 ประกอบกับในประเทศไทยสหรัฐอเมริกา ยาโทเลทามีน-โซลาซีแอม จัดเป็น Controlled Substance Schedule III ตาม Controlled Substance Act ซึ่งควบคุม

อย่างเข้มงวด เพื่อป้องกันการนำยาไปใช้ในทางที่ผิด และมีให้เกิดอันตรายต่อสังคม จึงมีความจำเป็นในการ ทบทวนการกำกับดูแลยาโทเลทามีน-โซลาซีแพมสำหรับประเทศไทย

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาข้อมูลทางวิชาการของยาโทเลทามีน-โซลาซีแพมทั้งด้านคุณสมบัติทางเภสัช จลนศาสตร์ เภสัชพลศาสตร์และการใช้ยาโทเลทามีน-โซลาซีแพม
2. เพื่อศึกษาข้อมูลการขึ้นทะเบียนยาโทเลทามีน-โซลาซีแพมใช้สำหรับสัตว์ ในประเทศไทย เปรียบเทียบกับข้อมูลการใช้ยาในต่างประเทศ
3. เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการพิจารณากระดับการควบคุมทะเบียนตำรับยาโทเลทามีน-โซลาซีแพมที่ ใช้สำหรับสัตว์ในประเทศไทยให้เข้มงวดมากขึ้น เพื่อป้องกันการนำยาไปใช้ในทางที่ผิด

ขอบเขตการนำเสนอ

ศึกษาข้อมูลพื้นฐานของยาโทเลทามีน-โซลาซีแพม ข้อมูลการขึ้นทะเบียนยาโทเลทามีน-โซลาซีแพม ที่ใช้สำหรับสัตว์ในประเทศไทย เปรียบเทียบและวิเคราะห์ข้อมูลการใช้ยาในต่างประเทศ

วิธีการศึกษา

ขั้นตอนการดำเนินงานดังนี้คือ วางกรอบแนวความคิด วางเค้าโครงเรื่อง ศึกษาค้นคว้า รวบรวม ข้อมูลที่เกี่ยวข้องจากหน่วยงานต่างๆ และสืบค้นข้อมูลการใช้ยาในต่างประเทศจากอินเทอร์เน็ต วิเคราะห์ ข้อมูล นำข้อมูลมาประมวลผล จัดพิมพ์ ตรวจสอบแก้ไข และจัดทำรูปเล่ม

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ข้อมูลสำหรับเป็นแนวทางในการพิจารณาดำเนินการทบทวนและยกระดับการควบคุม ทะเบียนตำรับยาแผนปัจจุบันสำหรับสัตว์ที่มีตัวยาโทเลทามีน-โซลาซีแพมเป็นตัวยาสำคัญ
2. ใช้เป็นแนวทางสำหรับเจ้าหน้าที่ในการพิจารณาทะเบียนตำรับยาแผนปัจจุบันสำหรับสัตว์ที่มีตั วยาโทเลทามีน-โซลาซีแพมเป็นตัวยาสำคัญ
3. เป็นเอกสารข้อมูลพื้นฐานสำหรับบุคคลทั่วไป ผู้ที่สนใจศึกษาค้นคว้าหรือวิจัยเกี่ยวกับยา โทเลทามีน-โซลาซีแพม

บทที่ 2

การสลบ⁽¹⁾

การสลบ

การสลบ เป็นภาวะหมดสติที่เกิดจากการยับยั้งการทำงานของระบบประสาท ซึ่งสามารถฟื้นกลับคืนเป็นปกติได้ภายหลังหมดฤทธิ์ของยาหรือกรรมวิธีที่ทำให้สลบ

ตำแหน่งการออกฤทธิ์ของยาสลบ

การสลบเป็นผลของการถูกยับยั้งการทำงานของระบบประสาท เกิดจากยาสลบรบกวนการส่งของสารสื่อประสาท ซึ่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวที่กลับคืนเป็นปกติได้เมื่อหมดฤทธิ์ของยา ตามหลักฐานที่มีสนับสนุนว่าตำแหน่งของการออกฤทธิ์ของยาสลบอยู่บนเยื่อประสาท และยาสลบออกฤทธิ์ส่วนใหญ่ขัดขวางการส่งของสารสื่อประสาทที่รอยประสานประสาท (Synapse) ซึ่งเป็นบริเวณที่ไวต่อยาสลบมากกว่าส่วนแกนประสาทนำออก (axon) จึงอาจเป็นไปได้ว่า postsynaptic membrane ที่รอยประสานประสาทเป็นตำแหน่งออกฤทธิ์ของยาสลบ ถึงแม้ว่ายาสลบจะออกฤทธิ์ที่หลายระดับในสมองในการทำให้สลบ แต่พบว่ามีสมองส่วน reticular activating system ซึ่งมีหน้าที่เกี่ยวกับการตื่นและการหลับของคนและสัตว์ มีรอยประสานที่ไวต่อฤทธิ์ของยาสลบเป็นจำนวนมาก ดังนั้นสมองส่วนนี้เป็นตำแหน่งที่สำคัญที่สุดภายในระบบประสาทส่วนกลางในการทำให้เกิดการสลบ

ยาสลบชนิดสุดคม ออกฤทธิ์โดยทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงภายในเยื่อประสาท โดยเฉพาะส่วนที่เป็นไขมันและโปรตีน ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงของช่องผ่านของโซเดียมและคลอไรด์บน postsynaptic membrane ขัดขวางการส่งสารสื่อประสาทผ่านรอยประสานประสาท

ยาสลบชนิดฉืด ออกฤทธิ์รบกวนระบบประสาทต่างจากยาดมสลบ โดยจะจับกับตัวรับซึ่งเป็นโปรตีนในเยื่อประสาท โดยยาสลบบางชนิดเมื่อจับกับตัวรับของสารส่งประสาทแล้วจะออกฤทธิ์คล้ายกับสารส่งผ่านประสาทชนิดนั้นๆ เช่น benzodiazepines, barbiturates ซึ่งจับกับตัวรับของ gamma butyric acid ที่ postsynaptic membrane คล้ายกับ gamma butyric acid ซึ่งเป็นสารส่งผ่านประสาทหลักที่มีฤทธิ์ยับยั้งการทำงานของสมองโดยทำให้ช่องผ่านของคลอไรด์เปิด เป็นผลให้เกิด hyperpolarization ที่ขัดขวางการเกิด depolarization จึงไม่มีการส่งสารสื่อประสาทบางชนิด เช่น glutamate ออกฤทธิ์กระตุ้นการทำงานของสมอง ยาสลบชนิดฉืดบางชนิด เช่น ketamine ออกฤทธิ์ยับยั้งการทำงานของสมองโดยขัดขวางที่ตัวรับของ glutamate ทำให้ glutamate ไม่สามารถออกฤทธิ์ได้ และจากที่ทราบกันแล้วว่า ketamine ไม่ได้กุดการทำงานของระบบประสาทโดยการทำให้เกิดการสลบ แต่กลับกระตุ้นระบบประสาทส่วนกลางอย่างรุนแรง จนทำให้ระบบประสาทไม่สามารถรับรู้และประสานการทำงานของแต่ละส่วนได้จึง

เป็นไปได้ว่า ketamine ออกฤทธิ์โดยจับกับตัวรับของ glutamate หรือจับกับตัวรับเฉพาะของ ketamine
ระดับความรู้สึกของการสลบ (Stages of general anesthetics)

ในการวางยาสลบจำเป็นจะต้องทำให้สัตว์ไม่รู้สึกรู้ตัว อยู่นิ่ง ไม่มีปฏิกิริยาโต้ตอบการกระตุ้น ปราศจากความรู้สึกเจ็บปวด และมีกล้ามเนื้อหย่อนเพื่อช่วยให้ทำการผ่าตัดได้สะดวก ในขณะเดียวกันต้องคำนึงถึงความปลอดภัยของสัตว์ วัสดุสัตวแพทย์จะต้องสังเกตอาการของสัตว์ตลอดเวลาที่สลบ ซึ่งต้องใช้ประกอบการพิจารณาเพิ่มยาเพื่อให้สัตว์หมดความรู้สึกถึงระดับที่ทำการผ่าตัดได้อย่างปลอดภัย หรือลดยาเพื่อไม่ให้สัตว์ได้รับยามากเกิน ซึ่งเป็นอันตรายถึงชีวิต ระดับความรู้สึกของการถูกกดการทำงานของระบบประสาทจากฤทธิ์ของยาสลบ แบ่งออกเป็น 4 ระดับ การประเมินระดับความรู้สึกของการสลบค่อนข้างยาก เนื่องจากไม่สามารถแยกระดับต่างๆ ออกจากกันได้ชัดเจน และ อาจพบบางอาการตรงระยะที่อยู่ระหว่างความรู้สึกของการสลบ นอกจากนี้อาจมีการแปรเปลี่ยนของอาการเนื่องจากฤทธิ์ของยาเตรียมการสลบ ชนิดของยาสลบ สุขภาพสัตว์ ชนิดของสัตว์ และระดับของออกซิเจนและคาร์บอนไดออกไซด์ในเลือด

ระดับที่ 1 ขั้นตอนการไม่รู้สึกรู้ตัว (Stage of analgesic หรือ Induction stage)

เริ่มตั้งแต่ให้ยาสลบและสิ้นสุดเมื่อสัตว์ไม่รู้สึกรู้ตัว อาการของสัตว์ในระดับนั้นนอกจากขึ้นอยู่กับปัจจัยต่างๆ ที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ยังขึ้นอยู่กับอารมณ์ของสัตว์ การบังคับสัตว์และวิธีการชักนำสลบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในรายที่ชักนำสลบโดยใช้ยาสลบที่ระคายเคืองต่อทางเดินหายใจ สัตว์ที่กลัวและตื่นเต้นจะตื่นรนมาก อาจล้มหายใจชั่วขณะ หัวใจเต้นเร็วแรง รุ่มนตาขยายเนื่องจากมีการหลั่งของ epinephrine สัตว์อาจถ่ายอุจจาระและปัสสาวะ

ในระยะท้ายของระดับที่ 1 ก่อนสู่ระดับที่ 2 สัตว์ไม่สามารถยืนอยู่ได้ จะทรุดตัวลงนอนและไม่รู้สึกรู้ตัวแต่อาจยังยกหัวได้

ระดับที่ 2 ขั้นตอนการตื่นเต้นหรือตื่นรน (Stage of delirium หรือ Involuntary movement)

เริ่มตั้งแต่สัตว์ไม่รู้สึกรู้ตัว จนกระทั่งสัตว์หายใจอย่างสม่ำเสมอก่อนเข้าสู่ระดับที่ 3 ยาสลบกดการทำงานของระบบประสาทส่วนกลาง ทำให้สัตว์สูญเสียการควบคุมตัวเอง ดังนั้นจึงมีรีเฟล็กซ์ (reflex) ซึ่งเป็นปฏิกิริยาโต้ตอบที่ไม่ตั้งใจต่อการกระตุ้นรุนแรง ตื่นรน เตชะ สาร catecholamine ที่หลั่งออกมาอย่างต่อเนื่องทำให้หัวใจเต้นเร็วและแรงหรืออาจเต้นผิดปกติ ระยะเริ่มแรกสัตว์หายใจไม่สม่ำเสมอ หายใจเร็ว อาจส่งเสียงร้องหรือคราง มีรีเฟล็กซ์กลืน (swallowing reflex) รีเฟล็กซ์อาเจียน (vomiting reflex)

ในระยะท้ายก่อนเข้าสู่ระดับที่ 3 สัตว์จะหายใจสม่ำเสมอ ไม่มีรีเฟล็กซ์กลืนและรีเฟล็กซ์อาเจียน ในระดับที่ 2 นี้สัตว์จะมีปฏิกิริยารุนแรงโต้ตอบการกระตุ้น การชักนำสลบจึงต้องเลือกยาและวิธีบริหารยาสลบ

ที่ทำให้สัตว์ผ่านระดับนี้จากระดับที่ 1 เข้าสู่ระดับที่ 3 โดยเร็วที่สุด

ระดับที่ 3 ขั้นตอนของการผ่าตัด (stage of surgical anesthesia)

การสลบระดับนี้สามารถทำการผ่าตัดได้ เริ่มตั้งแต่หายใจช้าอย่างสม่ำเสมอและชีพจรเต้นเร็ว เล็กน้อยอย่างสม่ำเสมอ การสลบในระดับนี้แบ่งตามความลึกของการสลบ เป็นระดับย่อย (plane) ได้ 4 ช่วง ซึ่งดูจากลักษณะการหายใจ การเคลื่อนไหวของลูกตา รีเฟล็กซ์ที่ตา และ ขนาดของม่านตา การผ่าตัดใหญ่ มักจะทำในระดับที่ 2 หรือ ระดับที่ 3 ของการสลบในขั้นตอนนี้ แบ่งเป็น 4 ช่วง คือ

ช่วงที่ 1 (light anesthesia)

เริ่มตั้งแต่สัตว์ไม่มีความรู้สึกเจ็บ หายใจอย่างสม่ำเสมอและไม่มีการเคลื่อนไหวขา การผ่าตัดอาจกระตุ้นให้หายใจเร็ว หัวใจเต้นเร็วและอาจเต้นผิดปกติ สัตว์กลอกลูกตาไปมาระหว่างหัวตาและหางตาข้างล่าง มีรีเฟล็กซ์หนังตา และ รีเฟล็กซ์กระจกตา เมื่อถึงปลายช่วงนี้สัตว์จะหยุดกลอกลูกตา การสลบระดับนี้สามารถตรวจสัตว์หรือผ่าตัดย่อยได้

ช่วงที่ 2 (medium anesthesia)

เริ่มตั้งแต่สังเกตเห็นสัตว์หยุดกลอกลูกตาและหายใจลึกอย่างสม่ำเสมอ ไม่มีรีเฟล็กซ์ม่านตาต่อแสง สัตว์ไม่มีรีเฟล็กซ์หนังตา แต่ยังมีรีเฟล็กซ์กระจกตา กล้ามเนื้อส่วนใหญ่หย่อน ยกเว้นกล้ามเนื้อท้อง จึงสามารถทำศัลยกรรมส่วนใหญ่ได้ ยกเว้น การผ่าตัดเปิดช่องท้อง

ช่วงที่ 3 (deep anesthesia)

เริ่มตั้งแต่สัตว์หายใจเร็วขึ้น แต่ตื้นอย่างสม่ำเสมอ กล้ามเนื้อระหว่างซี่โครงเป็นอัมพาต ตั้งแต่ปลายช่วงที่ 2 ทำให้สัตว์ต้องหายใจโดยใช้ช่องท้องและกะบังลม ลูกตาของสัตว์ทุกชนิดหยุดอยู่ที่กลางช่องตา กระจกตาแห้ง ไม่มีรีเฟล็กซ์กระจกตา กล้ามเนื้อทั่วร่างกายรวมทั้งกล้ามเนื้อท้องหย่อนมาก

ช่วงที่ 4 (anesthetic overdose)

การให้ยาสลบเกินขนาดจนระบบประสาทถูกกดอย่างมาก รวมทั้งระบบหายใจ ทำให้สัตว์หายใจไม่เพียงพอกับความต้องการของร่างกาย เลือดมีออกซิเจนน้อย ทำให้เยื่อเมือกที่บุช่องปากเขียวคล้ำและเลือดที่บริเวณผ่าตัดมีสีคล้ำ ซึ่งจะพบในสัตว์ที่ได้รับยาสลบชนิดฉีดโดยไม่ได้ให้ดมออกซิเจนได้เร็วกว่าสัตว์ที่ดมยาสลบ

ระดับที่ 4 ขั้นตอนของการกด Medullar (Stage of medullary respiratory paralysis)

ในระดับนี้ ระบบประสาทถูกกดมากขึ้น จนกระทั่งศูนย์ควบคุมการหายใจในสมองส่วน medulla เป็นอัมพาต เนื่องจากได้รับยาเกินขนาด สัตว์หยุดหายใจ หรืออาจหายใจโดยขยายช่องท้องและหุบผนังทรวงอกขณะหายใจเข้า แต่ทางผนังทรวงอกขณะหายใจออก กะบังลมถูกดันไปข้างหน้า เมื่อสัตว์ได้รับ

ยาสลบเพิ่มมากขึ้นกะบังลมจะเคลื่อนไหวน้อยลง ลดการแลกเปลี่ยนก๊าซหายใจ สัตว์จะมีอาการอ้าปากหรือ
 ขยับปากและทับคอหายใจ และหยุดหายใจในที่สุด อาจพบหัวใจเต้นอยู่ระยะหนึ่ง ชีพจรแผ่วเบา ความดัน
 เลือดต่ำ การไหลเวียนเลือดล้มเหลว สัตว์จะตายในที่สุดถ้าไม่ได้รับการช่วยเหลืออย่างทันท่วงที โดยหยุดให้
 ยาสลบและช่วยการหายใจก่อนหัวใจหยุดเต้น (cardiac arrest) ดังนั้นในการวางยาสลบ จึงควรควบคุมให้
 สัตว์สลบอยู่ในช่วงที่ 2 หรือ 3 ของการสลบระดับที่ 3 เพื่อป้องกันการพลาดเข้าสู่ระดับที่ 4

การฟื้นจากสลบ

การฟื้นจากสลบจะเกิดขึ้นได้ภายหลังจากหยุดให้ยาสลบและยาถูกขับออกจากสมอง ซึ่งสัตว์จะแสดง
 อาการย้อนกลับของระดับต่างๆ ของการสลบ วิชาสัตวแพทย์จะต้องดูแลเป็นพิเศษเมื่อสัตว์ฟื้นตัวมาถึง
 ระดับที่ 2 ของการสลบ เพื่อบรรเทาหรือป้องกันอาการเหล่านี้ จึงต้องให้สัตว์อยู่ในที่เงียบสงบ ไม่ให้ถูก
 รบกวน และเลือกใช้วิธีการวางยาสลบที่หมดฤทธิ์เร็ว และควรให้ยากลุ่มยานอนหลับ (sedatives) หรือ กลุ่ม
 ยาสงบระงับ (tranquillizers) เตรียมการสลบ เพื่อให้สัตว์มีอาการสลบระหว่างรอฟื้นจากสลบ จนกว่ายา
 ทั้งหมดจะถูกขจัดออกจากร่างกายหรือเหลือในระดับที่สัตว์พอจะทรงตัวลุกขึ้นยืนได้เอง ช่วยให้การฟื้น
 เป็นไปอย่างนุ่มนวล

บทที่ 3

การให้ยาเตรียมการสลบ (Pre-anesthetic medication)⁽²⁾

ยาเตรียมการสลบมีบทบาทสำคัญเพื่อให้การวางยาสลบสัตว์เล็กให้มีความปลอดภัย มีข้อดี คือ ลดความเครียดของสัตว์ ลดปริมาณของยาสลบที่ใช้ ช่วยลดปวด และลดปริมาณน้ำลาย ช่วยให้การวางยาสลบเป็นไปอย่างนุ่มนวล และลดผลข้างเคียงของยาสลบที่อาจส่งผลกระทบต่อการทำงานของหัวใจและระบบไหลเวียนโลหิต

คุณสมบัติของยาเตรียมการสลบในอุดมคติมีลักษณะ 5 ประการ ดังนี้

1. ทำให้สัตว์ลดภาวะเครียด หรือวังซิม
2. ส่งผลน้อยต่อการทำงานของระบบหัวใจและหลอดเลือด
3. ส่งผลน้อยต่อการหายใจของสัตว์
4. มีฤทธิ์ลดปวด
5. มียาต้านฤทธิ์ ทำให้สามารถถอนฤทธิ์ยาได้เมื่อต้องการ

เนื่องจากไม่มียาเตรียมการสลบใดมีคุณสมบัติทุกประการในอุดมคติ จึงมีความจำเป็นต้องใช้ยาเตรียมการสลบหลายชนิดร่วมกัน โดยมุ่งเน้นเพื่อรักษาระดับไหลเวียนโลหิตและการหายใจของสัตว์ให้สมดุล อีกทั้งเพื่อประโยชน์ในการลดปริมาณยาสลบที่ใช้ส่งผลให้การวางยาสลบมีความสมดุลและปลอดภัยมากขึ้น สำหรับยาเตรียมการสลบประกอบด้วยกลุ่มต่างๆ ดังนี้

1. กลุ่มยาแอนตี้โคลิเนอร์จิก (anticholinergic agonists)

ยากลุ่มนี้ออกฤทธิ์ต้านกับอะเซทิลโคลีน ซึ่งเป็นสารสื่อประสาทหลักของระบบประสาทพาราซิมพาเทติก (parasympathetic nervous system) โดยยาออกฤทธิ์ยับยั้งแบบแข่งขัน (competitive inhibition) กับหน่วยรับอะเซทิลโคลีนที่ตำแหน่งหลังปมประสาท (post-ganglionic acetylcholine receptor) ตัวอย่างยาในกลุ่มนี้ ได้แก่ อะโทรปีน โกลโคไพร์โรเลต

อะโทรปีน (Atropine)

เป็นอัลคาลอยด์ (Alkaloid) ที่ได้จากธรรมชาติ ออกฤทธิ์ต้านการทำงานของระบบประสาทพาราซิมพาเทติก โดยจะทำการยับยั้งแบบแข่งขัน (Competitive antagonist) ที่ตำแหน่งออกฤทธิ์ของพาราซิมพาเทติกหลังปมประสาท (postganglionic parasympathetic neuroeffector site) โดยอะโทรปีน จัดเป็นยาต้านฤทธิ์ต่ออะเซทิลโคลีนที่หน่วยรับมัสคารินิกแบบไม่จำเพาะ (nonselective muscarinic acetylcholine antagonist) โดยสามารถจับกับหน่วยรับมัสคารินิกได้หลายชนิด เช่น เอ็มวัน (M1) เอ็มทู (M2) เอ็มทรี (M3)

ออกฤทธิ์เพิ่มอัตราการเต้นของหัวใจ แก้ไขภาวะหัวใจเต้นช้าชนิดไซนัส (sinus bradycardia) โดยจะส่งผลเพิ่มอัตราการส่งสัญญาณจากเอสเอโนด (SA node หรือ sinoatrial node) ด้านฤทธิ์กรณีการกระตุ้นเส้นประสาทเวกัส ผลในการยับยั้งหน่วยรับอะเซทิลโคลีน ช่วยลดสิ่งคัดหลั่งจากหลอดลม และลดการขับเหงื่อ ยามีระยะเวลาในการเริ่มออกฤทธิ์เร็ว 1-2 นาที เมื่อให้ทางหลอดเลือดดำ โดยจะคงอยู่ได้นาน 60-90 นาที

ข้อบ่งใช้

ป้องกันการเกิดภาวะหัวใจเต้นช้าที่เกิดจากยาเตรียมการวางยาสลบ ป้องกันภาวะหัวใจเต้นช้าเนื่องจากการกระตุ้นเส้นประสาทเวกัส หรือจากการใช้ยาแอนติโคลีนเอสเตอเรส เพื่อแก้ฤทธิ์ยาหย่อนกล้ามเนื้อ นอกจากนี้ยังลดสารคัดหลั่งจากทางเดินหายใจ ลดปริมาณน้ำลาย และขยายหลอดลม

ไกลโคไพร์โรเลต (Glycopyrrolate)

ยาไกลโคไพร์โรเลต มีคุณสมบัติต้านฤทธิ์จากการกระตุ้นที่หน่วยรับมัสคารินิก (muscarinic receptor antagonist) ใช้แก้ไข้ปัญหาที่เกิดจากการกระตุ้นระบบประสาทอัตโนมัติซิมพาติก เช่น ภาวะหัวใจเต้นช้า หลอดลมหดตัว ลำไส้บีบตัวมากเกินไป เป็นต้น ระยะเวลาในการออกฤทธิ์ 1 นาที เมื่อให้ทางหลอดเลือดดำ ออกฤทธิ์นาน 2-4 ชั่วโมง เนื่องจาก ยาไม่มีฤทธิ์ลดปวด หรือทำให้สัตว์ซึมจึงไม่ช่วยลดปริมาณยานำสลบที่ใช้

ข้อบ่งใช้

เป็นยาเตรียมการสลบสำหรับลดปริมาณน้ำลาย และ สารคัดหลั่งในส่วนทางเดินหายใจก่อนวางยาสลบ ป้องกันและแก้ไข้ภาวะหัวใจเต้นช้า จากรีเฟล็กซ์เวกัส (vagal reflex)

2. กลุ่มยาฟีนโทอาซีน (Phenothiazine)

เป็นยาที่ออกฤทธิ์ต้านกับหน่วยรับโดปามีน (Dopamine receptor) โดยออกฤทธิ์จับกับหน่วยรับดีวัน (D1) และ หน่วยรับดีทู (D2) มีฤทธิ์กล่อมประสาทช่วยให้สัตว์สงบ ยาในกลุ่มนี้ได้แก่ เอสโปรมาซีน (acepromazine) ยาในกลุ่มนี้ ช่วยลดความเครียด ทำให้สัตว์ซึม แต่ไม่มีฤทธิ์ลดปวด เพื่อให้ยาออกฤทธิ์ได้ดี แนะนำให้จัดสถานที่ให้สัตว์อยู่ในที่เงียบสลบอาจนานถึง 30-40 นาที เพื่อให้ยาออกฤทธิ์สูงสุด นอกจากนี้ยาในกลุ่มนี้ยังมี ฤทธิ์แก้อาเจียน ช่วยลดภาวะอาเจียนของสัตว์ป่วยจากการวางยาสลบ

เอสโปรมาซีน มาลีเอต (Acepromazine maleate)

ออกฤทธิ์โดยยับยั้งหน่วยรับโดปามีนที่เยื่อหุ้มเซลล์ประสาทหลังไซแนปส์ (post-synaptic dopamine receptors) ในระบบประสาทส่วนกลาง และมีผลยับยั้งการหลั่งโดปามีน และเพิ่มอัตราการหมุนเวียนของโดปามีน ทำให้ระกับโดปามีนในระบบประสาทต่ำ ยาจึงมีผลต่อการควบคุมอุณหภูมิร่างกาย อัตราการเมตาบอลิซึม การควบคุมการบีบตัวของหลอดเลือด

ข้อบ่งใช้

ใช้เพื่อให้สัตว์สลบในหลายกรณี เช่น การใช้เป็นยาเตรียมการสลบ การนำมาใช้เพื่อขนส่ง และช่วยลดความเครียดในสัตว์ป่วยที่โรงพยาบาลเนื่องจากยาไม่มีฤทธิ์ระงับปวดจึงต้องใช้ยาแก้ปวดร่วมด้วยในสัตว์ที่แสดงอาการปวด

3. กลุ่มยาเบนโซไดโอซีพีน (Benzodiazepines)

เบนโซไดโอซีพีน ออกฤทธิ์ต่อหน่วยรับกาบาเอ (GABA_A receptor) ซึ่งเป็นหน่วยรับต่อสารสื่อประสาทที่ยับยั้งการส่งสารสื่อประสาทในสมอง โดยออกฤทธิ์เพิ่มการนำคลอไรด์เข้าเซลล์ (chloride conductance) เกิดภาวะไฮเพอร์โพลาริเซชัน (hyperpolarization) ของเยื่อหุ้มเซลล์ประสาท ส่งผลให้เกิดการขัดขวางการส่งสารสื่อประสาท เบนโซไดโอซีพีนจับที่ตำแหน่งจำเพาะต่อเบนโซไดโอซีพีน (benzodiazepine binding site) ส่งผลให้เพิ่มความถี่ในการเปิดคลอไรด์แชนแนลในเซลล์สมอง มีฤทธิ์คลายกังวล และชักนำให้สลบ

ยามีฤทธิ์คลายกังวล คลายกล้ามเนื้อ กัมขั๊ก เนื่องจากฤทธิ์ยาทำให้สัตว์ซึมค่อนข้างน้อยและไม่มียาพิษลดปวด เมื่อนำมาใช้เป็นยาเตรียมการสลบจึงนิยมใช้ร่วมกับยาตัวอื่น ยาที่นิยมใช้ในสัตว์ ได้แก่ ไดอะซีแพม (diazepam) และ มิดาโซแลม (midazolam)

ไดอะซีแพม (diazepam)

ออกฤทธิ์ต่อหน่วยรับกาบาเอ (GABA_A receptor) ในสมอง มีฤทธิ์คลายกังวลและทำให้หลับ ใช้เป็นยากัมขั๊ก และช่วยให้กล้ามเนื้อคลายตัว

ข้อบ่งใช้

ใช้เป็นยาให้สัตว์สงบและซึมลง ช่วยลดปริมาณยานำสลบที่ต้องใช้ นอกจากนี้ยังช่วยให้กล้ามเนื้อคลายตัว ช่วยแก้ไขการเกร็งตัวของกล้ามเนื้อ แต่ระยะเวลาในการออกฤทธิ์ค่อนข้างสั้นเพียง 15-30 นาที แนะนำให้ใช้เป็นยาเตรียมการสลบในสัตว์มีอาการชัก โรคลมชัก วางยาสลบในการศัลยกรรม

มิดาโซแลม (midazolam)

มิดาโซแลม ออกฤทธิ์ที่ระบบประสาทส่วนกลางโดยมีผลต่อหน่วยรับกาบา (GABA receptor) และลดสารสื่อประสาทอะเซทิลโคลีน (acetylcholine) ของระบบประสาทส่วนกลาง จึงมีผลยับยั้งการทำหน้าที่ของเซลล์ประสาท ยามีฤทธิ์คลายกังวล ทำให้หลับ และเป็นยาแก้ไขภาวะชักได้

มิดาโซแลมสามารถจับกับหน่วยรับเบนโซไดโอซีพีน (benzodiazepine receptors) ได้ดีกว่าถึง 2 เท่า และออกฤทธิ์แรงกว่าถึง 3 เท่า ส่งผลให้ยาออกฤทธิ์เร็วกว่าและหมดฤทธิ์เร็วกว่าไดอะซีแพม

ข้อบ่งใช้

ทำให้สัตว์สงบและซึมลงช่วยลดปริมาณยาสลบ คลายกล้ามเนื้อช่วยแก้ไขภาวะเกร็งตัวของ

กล้ามเนื้อ จากการให้ยาสลบเช่น เคตามีน ใช้เป็นยาเตรียมการสลบในกรณีสัตว์แก่หรือสัตว์สุขภาพทรุดโทรม สัตว์ป่วยด้วยโรคหัวใจและหลอดเลือด หรือ ทางเดินหายใจ เป็นต้น

4. กลุ่มอัลฟาทูอะดรีโนเซปเตอร์อะโกนิสต์ (α_2 adrenoreceptor agonist)

ยาในกลุ่มนี้ มีฤทธิ์ทำให้สัตว์ซึม คลายกล้ามเนื้อ มีฤทธิ์แก้ปวดและมักกระตุ้นให้เกิดอาเจียน โดยพบประมาณ 50% ในสุนัข และ 90% ในแมว ซึ่งเป็นผลดีในการช่วยลดปัญหาการขย้อนอาหารและเกิดการสำลักเข้าสู่ปอดในขณะผ่าตัด ยาในกลุ่มนี้ได้แก่ ไชลาซีน (xylazine) เมดีโตมิดีน (medetomidine) เดกเมดีโตมิดีน (dexmedetomidine)

เนื่องจากยามีฤทธิ์ลดปวด ทำให้ยาเตรียมการสลบนี้ช่วยให้การวางยาสลบเป็นไปอย่างราบรื่นขณะผ่าตัด และลดปัญหาการตื่นของสัตว์ป่วยจากความเจ็บรุนแรงที่เกิดขึ้นได้ในขณะผ่าตัด

ไชลาซีน (xylazine)

ไชลาซีน จัดเป็น อัลฟาทูอะดรีโนเซปเตอร์อะโกนิสต์ (α_2 adrenoreceptor agonist) มีฤทธิ์ทำให้สัตว์มีอาการซึม กดระบบประสาทส่วนกลาง ยามีฤทธิ์ยับยั้งการควบคุมอุณหภูมิของร่างกาย อีกทั้งมีฤทธิ์คลายกล้ามเนื้อ ยามีระยะเวลาเริ่มออกฤทธิ์ค่อนข้างเร็ว ประมาณ 3-5 นาที เมื่อให้ทางหลอดเลือดดำ และ 10-15 นาที เมื่อให้ทางกล้ามเนื้อ การให้ยาในระดับสูงจะสามารถกดการหายใจได้ เนื่องจากไชลาซีนสามารถลดระดับอินซูลินในเลือด จึงอาจพบภาวะน้ำตาลในเลือดสูงภายหลังการให้ยา ซึ่งไม่ส่งผลต่อสัตว์สุขภาพดี

ข้อบ่งใช้

ใช้เป็นยาเตรียมการสลบในสุนัขและแมวที่แข็งแรง เช่น ผ่าตัดทำหมัน ยามีฤทธิ์ทำให้สัตว์ซึม และลดปริมาณยาสลบที่ใช้ และมีฤทธิ์ลดปวดช่วยบรรเทาปวดในระยะสั้นจากการสลบ

เมดีโตมิดีน (medetomidine)

เมดีโตมิดีน (medetomidine) เป็นยาที่ออกฤทธิ์แรงกว่าไชลาซีน ประกอบไปด้วย เดกเมดีโตมิดีน (dexmedetomidine) และ ลีโวเมดีโตมิดีน (levomedetomidine) ในสัดส่วน 1:1 มีฤทธิ์ทำให้สัตว์ซึม ลดปวด คลายกล้ามเนื้อ จึงช่วยลดขนาดยานำสลบที่ใช้ และ ทำให้การวางยาสลบอย่างสมดุลยาออกฤทธิ์เร็วใน 5 นาที เมื่อให้ทางหลอดเลือดดำ และ 15 นาที เมื่อให้ทางกล้ามเนื้อ

ข้อบ่งใช้

ใช้เป็นยาเตรียมการสลบทำให้สุนัขและแมวซึม เพื่อช่วยในการทำหัตถการทั่วไป การใช้ยานี้เพียงชนิดเดียวไม่เพียงพอในการควบคุมสัตว์เพื่อการผ่าตัด แต่มีประโยชน์ในการลดขนาดยานำสลบเมื่อใช้ร่วมกับยานำสลบอื่นๆ

เดกซ์เมดีโตมิดีน (dexmedetomidine)

เดกซ์เมดีโตมิดีน (dexmedetomidine) จัดเป็นอีแนนทิโอเมอร์ (enantiomer) กับสารลีโวเมดีโตมิดีน (levomedetomidine) ออกฤทธิ์แรงกว่าเมดีโตมิดีน (medetomidine) โดยมีฤทธิ์ลดปวดมากกว่า และปริมาณยาที่ใช้้น้อยกว่า

ข้อบ่งใช้

เป็นยาซึมในสุนัขและแมวที่แข็งแรง ช่วยลดปริมาณยานำสลบแบบฉีดได้ราว 30-60 เปอร์เซ็นต์ ใช้เป็นยาลดปวดหลังการผ่าตัด แต่อาจเกิดภาวะหัวใจเต้นช้ารุนแรง หัวใจเต้นผิดจังหวะจึงไม่แนะนำให้ใช้ในสัตว์ที่ป่วยรุนแรงหรือมีปัญหาทางเดินหายใจ หรือ หัวใจ

5. กลุ่มโอปิออยด์ (Opioids)

โอปิออยด์ เป็นสารประกอบ หรือสารอนุพันธ์ที่สกัดออกจากฝิ่น หรือ ทำการสังเคราะห์ขึ้นใหม่ที่รู้จักกันดีได้แก่ มอร์ฟีน (morphine) โดยจะนำมาใช้เป็นยาเตรียมการสลบที่มีฤทธิ์ลดปวด เมื่อมีการใช้ร่วมกับยาซึมตัวอื่นจะทำให้สัตว์ง่วงนอนและซึมมากขึ้น

สามารถปรับใช้ยากกลุ่มโอปิออยด์ในการลดปวดสัตว์เล็กที่เข้ารับการผ่าตัด โดยวางยาช่องเหนือไขสันหลัง (epidural anesthesia) วิธีดังกล่าวไม่ส่งผลให้เกิดภาวะกดการหายใจ อีกทั้งช่วยเพิ่มฤทธิ์ลดปวดได้นาน 10-24 ชั่วโมง

มอร์ฟีน (morphine)

มอร์ฟีน เป็นอะโกนิสต์ต่อหน่วยรับโอปิออยด์ชนิดมิว (pure opioid mu agonist) และส่งผลกระทบต่อระบบประสาทส่วนกลาง แต่ยังมีอิทธิพลต่อหน่วยรับเดลตา (delta) ทำให้ออกฤทธิ์ลดปวดได้ดี ผลต่อระบบประสาททำให้สัตว์รู้สึกเคลิ้ม ทำให้สุนัขง่วงซึม ผลต่อระบบประสาทในแมวอาจแสดงอาการตื่นเต้น มอร์ฟีนมีระยะเวลาเริ่มออกฤทธิ์ 20-30 นาที และ ออกฤทธิ์ได้นาน 2-6 ชั่วโมง

ข้อบ่งใช้

ใช้เป็นยาเตรียมการสลบ เมื่อใช้ร่วมกับยากกลุ่มสงบระงับ (transquillizers) ส่งผลให้สัตว์มีอาการสงบลง มีผลเสริมฤทธิ์กัน สามารถใช้ระงับปวดระดับปานกลางถึงรุนแรง

บทที่ 4

ยาสลบรูปแบบฉีด (Injectable anesthetics)^(2,3)

ยาสลบ คือ ยาที่ออกฤทธิ์กดระบบประสาทส่วนกลางต่างๆไป จนทำให้สูญเสียการรับความรู้สึกทั่วไปชั่วคราว ไม่รู้สึกเจ็บปวด กล้ามเนื้อหย่อนตัว รีเฟล็กซ์ต่างๆหมดไป เมื่อหยุดยาแล้วกลับคืนสู่สภาพปกติได้⁽³⁾

การวางยาสลบโดยการให้ยาสลบรูปแบบฉีด (Injectable anesthesia) ได้รับความนิยมในทางสัตวแพทย์ เพื่อใช้ในกรณีต้องการควบคุมสัตว์ให้อยู่นิ่งและลดความรู้สึกเจ็บที่อาจเกิดขึ้น เช่น การตรวจร่างกาย การวินิจฉัยทางรังสีวิทยา หรือ การทำหัตถการ โดยส่วนใหญ่มักถูกนำมาใช้เพื่อนำสลบอย่างรวดเร็ว ในระยะเวลาอันสั้น นอกจากนี้ยาสลบชนิดฉีดยังเหมาะสมสำหรับสัตวแพทย์ที่ต้องทำงานภายนอกสถานที่ เพราะไม่จำเป็นต้องมีอุปกรณ์มากมายในการฉีดยาเมื่อเทียบกับการใช้เครื่องดมยาสลบ ยาสลบรูปแบบฉีดหลายชนิดสามารถใช้ในการคงภาวะสลบได้ สำหรับสิ่ง que ควรพิจารณาการเลือกใช้นำสลบรูปแบบฉีด ได้แก่⁽²⁾

1. ระยะเวลาเริ่มการออกฤทธิ์ (onset) ยานำสลบที่ดีควรมีระยะเวลาการออกฤทธิ์ที่เร็วในการทำให้สัตว์หมดสติ ทำให้สัตวแพทย์สามารถควบคุมสัตว์ แก้ไขภาวะช็อก และสอดท่อสวนหลอดลมได้อย่างรวดเร็ว
2. ระยะเวลาในการออกฤทธิ์ (duration) ยานำสลบที่ดีควรมีระยะเวลาการออกฤทธิ์สั้น โดยร่างกายสามารถกำจัดเมตาบอไลต์ หรือมีการกระจายตัวของยาในร่างกายได้อย่างรวดเร็ว และไม่มีฤทธิ์ที่เกิดจากการสะสมของยา (cumulative effects) ส่งผลให้สัตว์สามารถฟื้นจากภาวะสลบได้อย่างรวดเร็ว
3. ทางการให้ยา (route) มีความสำคัญเช่นกัน โดยยาที่สามารถฉีดเข้าทางกล้ามเนื้อ (IM) มีความสะดวกในการใช้งานมากกว่ายาที่ต้องฉีดเข้าหลอดเลือดดำ (IV) ตัวอย่างยาที่ต้องฉีดเข้าหลอดเลือดดำ ได้แก่ โทโอเพนทอล (thiopental) สำหรับยานำสลบแบบแยกตัว (dissociative drug) เช่น เคตามีน (ketamine) และ โทเลตามีน-โซลาซีแพม (tiletamine-zolazepam) นั้นสามารถให้ยาผ่านทางกล้ามเนื้อได้ จึงเหมาะใช้ในสัตว์ที่การจับตัวสัตว์ทำได้ยากรวมถึงสัตว์ป่า
4. ผลต่อการทำงานของระบบไหลเวียนและทางเดินหายใจ (cardiorespiratory effect) พบว่ายานำสลบหลายตัวจะมีผลข้างเคียงนอกเหนือจากการทำให้สัตว์หมดสติ โดยปัญหาที่พบได้แก่ การหยุดหายใจ (apnea) ความดันโลหิตต่ำ (hypotension) และกดการหายใจ (respiratory depression)

แม้ว่ายานำสลบจะมีให้เลือกใช้ในทางคลินิกหลายชนิด แต่สิ่งที่สัตวแพทย์ควรระมัดระวังการใช้นำสลบรูปแบบฉีดที่เหมือนกันคือ ประการแรกปริมาณยาที่ให้กับสัตว์ป่วยเมื่อฉีดเข้าร่างกายสัตว์แล้ว ไม่สามารถนำออกมาได้ต้องรอให้ร่างกายสัตว์กำจัดยาดังกล่าวเอง ดังนั้นการชั่งน้ำหนักตัวสัตว์และประเมินน้ำหนักตัวในอุดมคติ (ideal body weight) จึงมีความสำคัญมาก ประการที่สองควรมีการเตรียมตัวสัตว์ป่วยเพื่อการวางยาสลบ เช่น การตรวจเลือดเพื่อประเมินสุขภาพ การงดน้ำและอาหาร ซึ่งการเตรียมตัวสัตว์ป่วยที่ดีสามารถลดภาวะแทรกซ้อนได้ ประการที่สามควรให้นำนำสลบช้าๆ ผ่านทางหลอดเลือดดำ การให้นำนำสลบโดยการฉีดให้น้ำแบบเร็ว (bolus injection) ควรทำด้วยความระมัดระวัง เนื่องจากการเดินยาสลบอย่างรวดเร็วอาจส่งผลเพิ่มผลข้างเคียงของยาสลบให้รุนแรงขึ้น ประการที่สี่ ควรมีการเฝ้าระวังและดูแลสัตว์ป่วยจากการใช้นำนำสลบ เช่น การสอดท่อสวนหลอดลมคอ ควรบันทึกอัตราการเต้นของหัวใจ อัตราการหายใจ

ยานำสลบรูปแบบฉีดที่นิยมใช้ในทางสัตวแพทย์ประกอบด้วยยาสลบในกลุ่มต่างๆ ได้แก่

1) บาร์บิทูเรต (Barbiturate)

ข้อมูลทั่วไป

เป็นยาออกฤทธิ์กดระบบประสาทส่วนกลาง ส่งผลให้สัตว์ซึม ง่วงนอน หรือ อยู่ในภาวะสลบ กลไกการออกฤทธิ์เกิดจากการที่ยาไปจับกับหน่วยรับกาบาเอ (GABA_A receptor) ส่งผลให้เกิดการปล่อยสารสื่อประสาทชนิดยับยั้ง (Inhibitory neurotransmitter) นำไปสู่การเพิ่มความถี่ในการเปิดคลอไรด์แชนแนลมากขึ้น ตามมาด้วยการเกิดไฮเพอร์โพลาริเซชัน (hyperpolarization) ของเยื่อหุ้มเซลล์ประสาทจึงสามารถกุดการทำงานของระบบประสาท นอกจากนี้บาร์บิทูเรตยังไปยับยั้งหน่วยรับแอมพา (AMPA receptor) ซึ่งเป็นหน่วยรับบนเยื่อหุ้มเซลล์ชนิดไม่ไอออนิซึม (non-NMDA type ionotropic transmembrane receptor) ทำหน้าที่ควบคุมการหลังสารสื่อประสาทกลูตาเมตในสมอง เนื่องจากหน่วยรับแอมพา (AMPA receptor) เป็นหน่วยรับต่อสารสื่อประสาทชนิดกระตุ้น (excitatory neurotransmitter) ดังนั้น บาร์บิทูเรตจึงยับยั้งการส่งกระแสประสาทที่ทำให้สัตว์ตื่นตัว

จุดประสงค์การนำยามาใช้ ได้แก่

ใช้เป็นยาสลบทางสัตว์เลี้ยงและแก้ไขภาวะชัก

ยาสลบกลุ่มนี้ไม่มีฤทธิ์ลดปวด จึงควรใช้ร่วมกับยานำสลบอื่นๆ เพื่อให้เกิดการวางยาสลบอย่างสมดุล และช่วยลดปริมาณยาสลบที่ต้องใช้

เนื่องจากยาในกลุ่มนี้มีดัชนีการรักษา (therapeutic index) ที่ต่ำ และราคาไม่แพง จึงมีการนำยาบางตัว เช่น เพนโทบาร์บิทอล (pentobarbital) มาใช้สำหรับการทำเมตตาฆาต (euthanasia) ในสัตว์เลี้ยง โดยยาส่งผลกุดการทำงานของสมอง ภาวะหยุดหายใจ และ การล้มเหลวของระบบไหลเวียนโลหิต

โทโอเพนทอล (thiopental)

โทโอเพนทอล จัดเป็น โทโอบาร์บิทูเรตที่สั้นมาก (ultra-short acting thiobarbiturate) โดยยาสามารถละลายได้ดีในไขมัน ยาจึงแพร่เข้าสู่ระบบประสาทส่วนกลางได้เร็วทำให้สัตว์หมดสติ มีระยะเวลาการออกฤทธิ์ที่เร็วมากเพียง 30 วินาที เมื่อให้ทางหลอดเลือดดำ ยาไม่มีฤทธิ์ในการลดปวด มีระยะเวลาการออกฤทธิ์ประมาณ 20 นาที

เพนโทบาร์บิทอล โซเดียม (Pentobarbital sodium)

เพนโทบาร์บิทอล เป็นยานำสลบกลุ่มออกซิบาร์บิทูเรตชนิดออกฤทธิ์สั้น (short acting oxybarbiturate) ยาออกฤทธิ์เร็วเมื่อนำทางหลอดเลือดดำ ยามีขอบเขตความปลอดภัย (safety margin) ที่ต่ำ ส่งผลเพิ่มความเสี่ยงต่อการเสียชีวิต โดยเฉพาะในสัตว์เล็กที่สุขภาพไม่แข็งแรงมีโรคแทรกซ้อน ในประเทศไทยมีการใช้อยู่ในวงจำกัดเฉพาะในกรมปศุสัตว์เท่านั้น

2) ยานำสลบแบบแยกตัว (dissociative drug)

เคตามีน (Ketamine)

ข้อมูลทั่วไป

เคตามีน ออกฤทธิ์กดระบบประสาทส่วนกลาง (CNS depression) ส่งผลให้สัตว์อยู่ในภาวะสลบแบบแยกตัว (dissociative stage) ประกอบด้วยลักษณะการหมดสติ (amnesia) และ การลดปวด (analgesia) ในภาวะหมดสติดังกล่าวนี้ ยังคงตรวจพบรีเฟล็กซ์ในส่วนของ ลูกตา กล้องเสียง คอหอย เป็นต้น ยาส่งผลกระทบต่อระบบหัวใจและหลอดเลือดน้อย

เคตามีนยับยั้งเซลล์ประสาทประสานงานที่ทำหน้าที่ยับยั้งกาบา (GABA-nergic inhibitory interneuron) ซึ่งเป็นเซลล์ประสาทยับยั้งการทำงานที่ตำแหน่งทาลามัส (thalamus) ส่งผลเพิ่มระดับกลูตาเมตในเปลือกสมอง และมีผลขัดขวางการปล่อยสารสื่อประสาท เช่น ซีโรโทนิน นอร์เอพิเนฟริน และ โดพามีน ในสมอง นอกจากนั้นยังส่งผลขัดขวางการส่งสัญญาณประสาท และลดการทำงานของสมองที่ระบบเชื่อมสัญญาณระหว่างทาลามัสกับเปลือกสมอง (thalamocortical system) ในขณะที่ยาเพิ่มการกระตุ้นต่อระบบลิมบิก (limbic system) มากกว่าปกติ ภายหลังจากให้ยา สัตว์อาจอยู่ในสภาพกล้ามเนื้อหดเกร็ง ผลต่อการยับยั้งหน่วยรับเอ็นเอ็มดีเอ (NMDA receptors) จึงมีผลยับยั้งความเจ็บปวด

เคตามีน มีระยะเวลาเริ่มออกฤทธิ์ประมาณ 10 นาที หลังจากฉีดเข้ากล้ามเนื้อ พบยาออกฤทธิ์ได้นาน โดยมีค่าครึ่งชีวิตในการกำจัดยา (elimination half life) ประมาณ 1 ชั่วโมง การเพิ่มปริมาณยาจะทำให้สลบนานขึ้นแต่ไม่เพิ่มความลึกของการสลบ ยาถูกเปลี่ยนรูปที่ตับด้วยกระบวนการดีเมทิลเลชัน (demethylation) และกระบวนการไฮดรอกซิเลชัน (hydroxylation) จากนั้นยาและเมตาบอไลต์จะถูกขับออกทางปัสสาวะ

ข้อบ่งใช้

สามารถใช้คีตามีนเป็นยาสลบสำหรับการผ่าตัดเล็ก แนะนำให้ใช้ร่วมกับยาสลบระงับ เช่น การใช้คีตามีนร่วมกับเบนโซไดอะซีพีน (Benzodiazepines) เป็นต้น เพื่อให้เกิดการระงับปวดของเส้นประสาท (neuroleptanagesia) ทำให้สัตว์สลบนุ่มนวล และฟื้นราบรื่น

ใช้เป็นยาลดปวดขณะผ่าตัด หรือ หลังผ่าตัด โดยการให้คีตามีนทางหลอดเลือดอย่างต่อเนื่อง ไม่แนะนำให้ใช้คีตามีนเพียงชนิดเดียวสำหรับการวางยาสลบในสัตว์เลี้ยง หรือในการผ่าตัดใหญ่ หรือ ผ่าตัดในช่องปาก ภายหลังจากการวางยาสลบอาจพบการฟื้นตัวช้าในสัตว์ป่วย สัตว์อาจมีอาการหลอนขณะฟื้น คีตามีนส่งผลให้สัตว์แสดงอาการหายใจเข้ายาวและหยุดคั่ง ดังนั้นการให้คีตามีนในขนาดสูงอาจส่งผลต่อการลดอัตราการหายใจ

ไทเลทามีน-โซลาซีแพม (Tiletamine-Zolazepam)

ไทเลทามีน-โซลาซีแพม นั้นประกอบด้วยตัวยา 2 ชนิด คือ ไทเลทามีน ซึ่งเป็นยาในกลุ่มเดียวกับคีตามีน แต่ออกฤทธิ์แรงกว่าถึง 3 เท่า และ โซลาซีแพม ซึ่งเป็นยาในกลุ่มเบนโซไดอะซีพีน โดยยาออกฤทธิ์ได้เร็วในการนำสลบ มีฤทธิ์ลดปวด และคลายกล้ามเนื้อ รูปแบบยาที่นำมาใช้มีสัดส่วนระหว่างไทเลทามีนต่อโซลาซีแพม ที่ 1: 1 โดยมีการนำมาใช้สำหรับการวางยาสลบแบบแยกตัว (dissociative anesthesia) ซึ่งมีลักษณะเฉพาะคือ พบกล้ามเนื้อแข็งเกร็ง (muscle rigidity) สัตว์หมดสติ ลดความปวดกาย

ข้อบ่งใช้

ใช้วางยาสลบระยะสั้นเพื่อการผ่าตัดและวินิจฉัยโรค ใช้ระยะเวลาไม่นาน เช่น กรณีการจัดทำสุนัขเพื่อถ่ายภาพเอ็กซเรย์ข้อสะโพก สามารถนำมาใช้ได้สัตว์หลายชนิด จึงนิยมใช้ในการวางยาสลบในสัตว์ฟันแทะ สัตว์เลี้ยงคาน และสัตว์ปีก เป็นต้น

3) โพรโพรโฟล (propofol)

เป็นสารที่ไม่ละลายในน้ำ และเป็นยานำสลบที่ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายทางคลินิกสัตว์เล็ก โพรโพรโฟลเป็นยานำสลบที่ออกฤทธิ์เร็ว ทำให้สัตว์สลบและฟื้นขึ้นโดยไม่มีอาการตื่นเต้น โดยสัตว์ตอบสนองต่อการให้ยาหลังการเดินยาเพียง 30-60 วินาทีซึ่งเท่ากับระยะเวลาที่ใช้สำหรับการไหลเวียนจากแขนไปยังสมอง และ ค่าเวลาครึ่งหนึ่งที่เกิดสมดุลระหว่างเลือดและสมอง (half-life of the blood brain equilibration) ประมาณ 1-3 นาที โพรโพรโฟลส่งผลลดความสามารถในการบีบตัวของหัวใจน้อยกว่ายาในกลุ่มไทโอบาร์บิทูเรต อย่างไรก็ตามการให้ยาในปริมาณมากอาจมีผลต่อระบบหัวใจและหลอดเลือด โดยส่งผลให้เกิดความดันโลหิตต่ำ ภาวะหัวใจเต้นช้า และลดแรงบีบหัวใจได้เช่นกัน โดยผลต่อระบบทางเดินหายใจทำให้สัตว์หยุดหายใจได้

ข้อบ่งใช้

ใช้ในการวางยาสลบเป็นเวลาสั้น เช่น การจัดทำเพื่อการถ่ายเอ็กซ์เรย์ ข้อสะโพก หรือใช้นำสลบเพื่อใส่ท่อช่วยหายใจ ก่อนคงภาวะการสลบด้วยการดมยาสลบ ใช้ในการนำสลบในสัตว์เล็กอายุน้อย และการนำสลบในสัตว์เล็กสูงวัย

4) อีโตมิเดต (Etomidate)

อีโตมิเดต จัดเป็นยาในกลุ่มสารอนุพันธ์คาร์บอกซีเลตอิมิดาโซล (carboxylateimidazole derivative) ใช้ในการนำสลบในสุนัขและแมว ยามีผลทำให้สัตว์หลับ โดยออกฤทธิ์ที่ตำแหน่งเรติคูลาร์ฟอร์เมชัน (reticular formation) ที่ส่วนก้านสมอง (brainstem reticular formation) และ ฤทธิ์ในการลดปวดน้อย

อีโตมิเดต มีระยะเวลาเริ่มออกฤทธิ์ที่เร็วเพียง 15 – 30 วินาที เมื่อให้ทางหลอดเลือดดำ และยามีระยะเวลาการออกฤทธิ์สั้น เพียง 5-15 นาที ยาที่เข้าสู่ร่างกายจะถูกกำจัดด้วยเอนไซม์ไมโครโซม (microsomal enzyme) ที่ตับ และเอนไซม์เอสเตอเรสในน้ำเลือด (plasma esterase) จึงถูกขจัดอย่างรวดเร็ว พบน้อยกว่า 3 เปอร์เซ็นต์จะขับออกทางไตโดยไม่เปลี่ยนรูป นอกจากนี้พบว่าสัตว์ฟื้นตัวอย่างรวดเร็วจากการกระจายตัวใหม่ (redistribution) และไม่พบการสะสมของยาเมื่อมีการฉีดซ้ำ

ข้อบ่งใช้

เนื่องจากยาออกฤทธิ์สั้นจึงมีผลลดการทำงานของหัวใจและระบบทางเดินหายใจน้อย เป็นยาที่มีผลกระทบต่อการทำงานของหัวใจและปอด นอกจากนี้สามารถใช้นำสลบได้ในกรณี โรคตับ และ การผ่าคลอด

5) อัลฟาซาโลน (Alfaxalone)

อัลฟาซาโลนทำให้คลายกล้ามเนื้อโดยออกฤทธิ์ต่อองค์ประกอบเชิงซ้อนของหน่วยรับกาบาเอคลอไรด์แชนแนล (GABA_A receptor-chloride channel complex) ในเซลล์สมอง ส่งผลยับยั้งการนำกระแสประสาทและทำให้สัตว์หมดสติ อาจพบการหยุดหายใจ ดังนั้นการให้ยาทางหลอดเลือดดำ ควรทำการเดินยาช้าๆ เนื่องจากยาไม่มีฤทธิ์ลดปวด จึงแนะนำให้ใช้ร่วมกับยาลดปวดร่วมด้วย

อัลฟาซาโลน มีระยะเวลาเริ่มออกฤทธิ์ที่เร็ว เมื่อให้ทางหลอดเลือดดำ เป็นเวลา 30-60 วินาที และเมื่อให้ทางกล้ามเนื้อ 7-10 นาที หลังการฉีดเข้าหลอดเลือดดำสามารถสวนหลอดเลือดคอได้ในเวลา 1-2 นาที

ข้อบ่งใช้

ใช้เป็นยานำสลบ สามารถคงภาวะสลบโดยการให้ทางหลอดเลือดอย่างต่อเนื่องได้นานมากกว่า 1 ชั่วโมงโดยไม่พบปัญหาแทรกซ้อน แต่ไม่แนะนำให้ใช้ยาในสัตว์ป่วยด้วยโรคตับ หรือ ป่วยหนัก

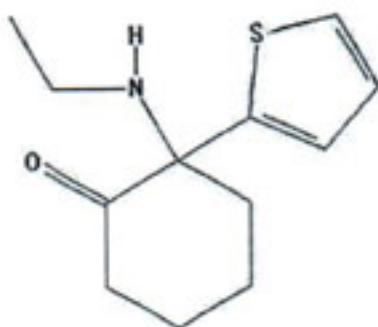

บทที่ 5

ข้อมูลทางวิชาการของยาไทเลทามีน-โซลาซีแพม (Tiletamine-Zolazepam)^(4,5,6)

ไทเลทามีน-โซลาซีแพม นั้นประกอบด้วยตัวยา 2 ชนิด คือ ไทเลทามีน ซึ่งเป็นยาในกลุ่มเดียวกับ เคตามีน แต่ออกฤทธิ์แรงกว่าถึง 3 เท่า และ โซลาซีแพม ซึ่งเป็นยาในกลุ่มเบนโซไดแอซีพีน โดยยาออกฤทธิ์ ได้เร็วในการนำสลบ มีฤทธิ์ลดปวด และคลายกล้ามเนื้อ รูปแบบยาที่นำมาใช้มีส่วนระหว่างไทเลทามีนต่อ โซลาซีแพม ที่ 1: 1 โดยมีการนำมาใช้สำหรับการวางยาสลบแบบแยกตัว (dissociative anesthesia) ซึ่งมี ลักษณะเฉพาะคือ พบกล้ามเนื้อแข็งเกร็ง (muscle rigidity) สัตว์หมดสติ ลดความปวดกาย ในขณะที่ รีเฟล็กซ์การตอบสนองยังคงอยู่ เช่น รีเฟล็กซ์การกระพริบตา รีเฟล็กซ์เท้า เป็นต้น

ไทเลทามีน ไฮโดรคลอไรด์ (Tiletamine hydrochloride)

คุณสมบัติทางเคมี⁽⁵⁾

ภาพที่ 1 โครงสร้างทางเคมีของไทเลทามีน ไฮโดรคลอไรด์

IUPAC Name : 2-(ethylamino)-2-(2-thienyl)cyclohexan-1-one hydrochloride

สูตรโมเลกุล : $\text{C}_{12}\text{H}_{17}\text{NOS}$ HCL

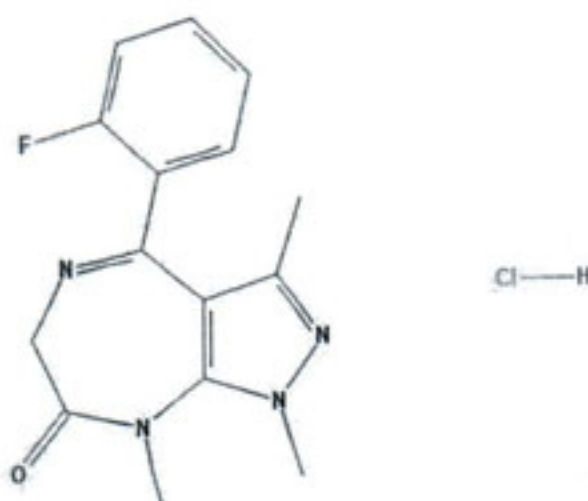
CAS No. : 14176-50-2

Synonyms : 2-(Ethylamino)-2-(2-thienyl)cyclohexanone , CI 634 ,Tiletamine Hydrochloride

โซลาซีแพม ไฮโดรคลอไรด์ (Zolazepam Hydrochloride)

คุณสมบัติทางเคมี⁽⁴⁾

ยาโซลาซีแพม ไฮโดรคลอไรด์ มีสูตรโครงสร้างทางเคมี ดังแสดงในภาพที่ 2

ภาพที่ 2 โครงสร้างทางเคมีของโซลาซีแพม ไฮโดรคลอไรด์

IUPAC Name : 4-(2-fluorophenyl)-1,3,8-trimethyl-6H-pyrazolo[3,4-e][1,4]diazepin-7-one;hydrochloride

สูตรโมเลกุล : $C_{15}H_{16}ClFN_4O$

CAS No. : 33754-49-3

Synonyms : Cl 716 , Flupyrazapon , Zolazepam Hydrochloride

โทเลทามีน-โซลาซีแพม (Tiletamine-Zolazepam)⁽⁶⁾

กลไกการออกฤทธิ์

โทเลทามีน (Tiletamine) เป็นสารประกอบในกลุ่มเฟนไซคลิดีน (phencyclidines) โดยมีฤทธิ์ทางเภสัชวิทยาคล้ายคลึงกับคีตามีน (ketamine) แต่ออกฤทธิ์แรงกว่า 3 เท่า โดยออกฤทธิ์ยับยั้งการหลั่งของสารสื่อประสาทที่ตำแหน่ง NMDA-type receptor และลดการทำงานของเซลล์สมองโดยเฉพาะส่วนทาลามัส (thalamus) และ คอร์เท็กซ์ (cortex) และกระตุ้นต่อระบบลิมบิก (limbic system)

โซลาซีแพม (Zolazepam) อยู่ในกลุ่มเบนโซไดอาซีพีน (benzodiazepine) ออกฤทธิ์คล้ายไดอะซีแพม (diazepam) มีฤทธิ์ทำให้สงบประสาท และ ผ่อนคลายกล้ามเนื้อ

ยาโทเลทามีน-โซลาซีแพม ผสมกันในอัตราส่วน 1:1 จะเสริมฤทธิ์กันทำให้เกิดอาการสลบอย่างรวดเร็ว โดยไม่มีอาการชักและผ่อนคลายกล้ามเนื้อ ลดปวดได้ทันที เป็นยาสลบที่ใช้ในการผ่าตัด เนื่องจากทำให้กล้ามเนื้อผ่อนคลาย และรีเฟล็กซ์การตอบสนองจะยังคงอยู่ เช่น รีเฟล็กซ์การกระพริบตา (palpebral reflex) รีเฟล็กซ์กล่องเสียง (laryngeal reflex) หลังฉีดยาจะพบม่านตาขยาย ยามีฤทธิ์กดการหายใจของสัตว์ และชักนำภาวะอุณหภูมิร่างกายต่ำ ในสุนัขอาจพบอาการน้ำลายไหล และ ภาวะหัวใจเต้นเร็ว ในแมวยาส่งผลให้สัตว์มีอาการน้ำลายไหล ภาวะหัวใจเต้นช้า และความดันโลหิตต่ำ

รูปแบบผลิตภัณฑ์ยา

ยาเป็นรูปแบบผงแห้งประกอบด้วย โทเลทามีน ไฮโดรคลอไรด์ 250 มิลลิกรัม (Tiletamine hydrochloride) และ โซลาซีแพม ไฮโดรคลอไรด์ (zolazepam hydrochloride) 250 มิลลิกรัม เมื่อละลายในน้ำปราศเชื้อ (sterile water) 5 มิลลิลิตร จะได้ยาความเข้มข้นของยาสองตัวรวมกันที่ 100 มิลลิกรัมต่อมิลลิลิตร

คุณสมบัติทางเภสัชจลนศาสตร์

เมื่อให้ยาโทเลทามีน 10 มิลลิกรัมต่อน้ำหนักตัวสัตว์ 1 กิโลกรัม และ โซลาซีแพม 10 มิลลิกรัมต่อน้ำหนักตัวสัตว์ 1 กิโลกรัม ทางกล้ามเนื้อ ระดับความเข้มข้นสูงสุดของยาในเลือด (peak plasma concentration ; Cmax) จะอยู่ที่ 30 นาที ในสุนัขและแมว เนื่องจากมีการดูดซึมที่รวดเร็ว ค่าครึ่งชีวิต (half life; $t_{1/2}$) ของ โทเลทามีน ในแมว เป็น 2.5 ชั่วโมง และ ในสุนัข 1.2 -1.3 ชั่วโมง และ ค่าครึ่งชีวิต (half life; $t_{1/2}$) ของ โซลาซีแพม ในแมว เป็น 4.5 ชั่วโมง และ ในสุนัขน้อยกว่า 1 ชั่วโมง

ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา

1. ระงับปวดโดยขัดขวางการส่งสารสื่อประสาทรับความรู้สึกไปที่สมอง ทำให้สัตว์ลืมตาขณะสลบ และมีน้ำลายไหลมาก สามารถป้องกันได้โดยใช้ อะโทรปีน (atropine) หรือ โกลโคไพร์โรเลต (glycopyrrolate) ร่วมด้วย แต่จะยังมีรีเฟล็กซ์ต่างๆ ของการกลืน การขย้อน การอาเจียน กล่องเสียง การไอ ทำให้สังเกตระดับความรู้สึกของการสลบได้ค่อนข้างยาก

2. เพิ่มอัตราการเต้นของหัวใจ แต่ลูกวัวอาจมีการเต้นของหัวใจลดลงชั่วคราวในระยะเริ่มให้ยา เนื่องจากผลโดยตรงของ โทเลทามีน ที่ลดการบีบตัวชั่วคราวของกล้ามเนื้อหัวใจต่อมาหัวใจเต้นเร็วขึ้น เนื่องจากระบบประสาทซิมพาเทติก (sympathetic) ถูกกระตุ้น

3. เพิ่มอัตราการหายใจของสัตว์ส่วนใหญ่ แต่สัตว์อาจหยุดหายใจถ้าได้รับยามากเกิน แมวมักหายใจช้าในระยะเริ่มให้ยา แล้วกลับเป็นปกติภายใน 10-15 นาที

โดยทั่วไป โทเลทามีน-โซลาซีแพม (tiletamine-zolazepam) มีฤทธิ์เพิ่มอัตราการเต้นของหัวใจ

ของสัตว์ส่วนใหญ่ หัวใจเต้นเร็ว และความดันเลือดสูงอาจเป็นผลของการกระตุ้นจากบริเวณผ่าตัด การให้ยามากจะทำให้สัตว์หยุดหายใจ แต่มีผลน้อยกว่าเคตามีน (ketamine) สำหรับฤทธิ์ระงับปวดที่อวัยวะภายในนั้นไม่เพียงพอสำหรับการผ่าตัดใหญ่ ดังนั้นจำเป็นต้องใช้ยาระงับปวดร่วมกับ สัตว์อาจมีอุณหภูมิกายลดลง จึงต้องทำให้ร่างกายสัตว์อบอุ่นขณะไต่ยานี้

การบริหารยาอาจฉีดเข้าหลอดเลือดดำหรือเข้ากล้ามเนื้อ การฉีดเข้ากล้ามเนื้อจะทำให้เกิดการระคายเคืองเหมือนเคตามีนแต่รุนแรงน้อยกว่า ระยะเวลาการออกฤทธิ์ในสัตว์ชนิดต่างๆ แตกต่างกันไปมาก ในสุนัข ยาออกฤทธิ์ภายใน 30-60 วินาที ภายหลังฉีดเข้าหลอดเลือดดำ และ 7-8 นาทีหลังฉีดเข้ากล้ามเนื้อ ในแมว ยาออกฤทธิ์ใน 1.5-6 นาที ภายหลังฉีดเข้าหลอดเลือดดำหรือเข้ากล้ามเนื้อ

ข้อบ่งใช้

วางยาสลบ

ขนาดและวิธีใช้ยา

ฉีดเข้าหลอดเลือดดำ หรือ ฉีดเข้ากล้ามเนื้อ

ในสุนัข

ขนาดยา

เมื่อฉีดยาเข้าทางกล้ามเนื้อ ยาจะออกฤทธิ์ภายใน 3-6 นาที หรือ ฉีดเข้าทางหลอดเลือดดำ ยาจะออกฤทธิ์ภายใน 1 นาที โดยปริมาณยาที่เหมาะสมที่ใช้ดังนี้

สำหรับสุนัข	ฉีดเข้ากล้ามเนื้อ	ฉีดเข้าหลอดเลือดดำ
เพื่อตรวจวินิจฉัย	7-10 มิลลิกรัมต่อน้ำหนักตัวสัตว์ 1 กิโลกรัม	5 มิลลิกรัมต่อน้ำหนักตัวสัตว์ 1 กิโลกรัม
การผ่าตัดเล็ก	10-15 มิลลิกรัมต่อน้ำหนักตัวสัตว์ 1 กิโลกรัม	7.5 มิลลิกรัมต่อน้ำหนักตัวสัตว์ 1 กิโลกรัม
การผ่าตัดใหญ่	15-25 มิลลิกรัมต่อน้ำหนักตัวสัตว์ 1 กิโลกรัม	10 มิลลิกรัมต่อน้ำหนักตัวสัตว์ 1 กิโลกรัม

สำหรับแมว	ฉีดเข้ากล้ามเนื้อ	ฉีดเข้าหลอดเลือดดำ
เพื่อตรวจวินิจฉัย	10 มิลลิกรัมต่อน้ำหนักตัวสัตว์ 1 กิโลกรัม	5 มิลลิกรัมต่อน้ำหนักตัวสัตว์ 1 กิโลกรัม
ในการผ่าตัดกระดูก	15 มิลลิกรัมต่อน้ำหนักตัวสัตว์ 1 กิโลกรัม	7.5 มิลลิกรัมต่อน้ำหนักตัวสัตว์ 1 กิโลกรัม

ถ้ามีความจำเป็นสามารถฉีดยาเข้าหลอดเลือดดำซ้ำได้ ปริมาณที่ใช้จะเป็น 1/3 และ 1/2 ของ ปริมาณเริ่มต้นที่ใช้ แต่ปริมาณยารวมที่สัตว์ได้รับต้องไม่เกิน 26.4 มิลลิกรัมต่อน้ำหนักตัวสัตว์ 1 กิโลกรัม

ขนาดยาที่ใช้ขึ้นกับแต่ละชนิดของสัตว์ โดยสามารถปรับขนาดยาภายใต้การดูแลของผู้เชี่ยวชาญ โดยปรับได้ตาม อายุ น้ำหนัก ความบกพร่องของอวัยวะภายใน เช่น ตับ ไต หรือ การเกิดสภาวะช็อคของ สัตว์

ระยะเวลาในการออกฤทธิ์ นาน 20-60 นาที ขึ้นกับขนาดยาที่ได้รับ
การใช้ยานี้จะไม่ช่วยระงับอาการปวด ดังนั้นจะต้องใช้ยาแก้ปวดร่วมด้วย

การเตรียมตัวก่อนผ่าตัด

ก่อนใช้ยาสลบในสัตว์ทุกชนิดควรอดอาหารก่อนอย่างน้อย 12 ชั่วโมง สำหรับสุนัขและแมว อาจ ต้องพิจารณาฉีดอะโทรปีนเข้าใต้ผิวหนัง (subcutaneous) ก่อน 15 นาที

ข้อห้ามใช้

ห้ามใช้ในสัตว์ที่แพ้ตัวยาสสำคัญ หรือ ส่วนประกอบอื่นๆ ในตำรับ

ห้ามใช้ผลิตภัณฑ์นี้ในสัตว์ที่เป็นโรคหัวใจรุนแรง โรคทางเดินระบบหายใจ หรือ ในสัตว์ที่มีภาวะ โรคตับหรือไตบกพร่อง

ห้ามใช้ผลิตภัณฑ์นี้ในสัตว์ที่มีภาวะความดันโลหิตสูง

ห้ามใช้ในกระต่าย

ห้ามใช้ในสัตว์ที่มีอาการบาดเจ็บทางศีรษะ หรือ มีเนื้องอกในกะโหลกศีรษะ

ห้ามใช้ในการผ่าตัดทำคลอด

อาการไม่พึงประสงค์

อาจพบอาการปวดบริเวณที่ฉีดในแมว

อาจพบอาการเหล่านี้ในระหว่างผ่าตัด ซึ่งพบได้น้อยมาก (พบน้อยกว่า 1 ใน 10,000 ตัว) ได้แก่ อาการทางระบบประสาท เช่น อาการชัก โคม่า อาจมีอาการเกี่ยวกับโรคหัวใจและทางเดินหายใจ เช่น หัวใจเต้นเร็ว ชาดอกซิเจน หรือ อาการอื่นในระบบต่างๆ ของร่างกาย เช่น น้ำลายไหลมาก อุณหภูมิร่างกาย ต่ำ หรือ ชัก โดยอาการต่างๆ เหล่านี้จะสามารถหายได้เมื่อกำจัดยาออกจากร่างกาย

คำเตือนพิเศษสำหรับสัตว์

ในสุนัข ใช้เวลาในการเปลี่ยนแปลงยาโทเลทามีนนาน ซึ่งมีฤทธิ์ในการลดปวดนานกว่าการ เปลี่ยนแปลงโซลาซีแอมซึ่งมีฤทธิ์ทำให้เกิดภาวะสงบ จึงมักพบปัญหาสัตว์เกิดอาการหลอนขณะฟื้นจากสลบ ได้ โดยอาจส่งเสียงร้อง กล้ามเนื้อกระตุก หากพบปัญหานี้ขณะผ่าตัด อาจให้ยาไดอะซีแอมเพื่อทดแทนฤทธิ์

ของโซลาซีแพม

ข้อควรระวัง

ข้อควรระวังสำหรับการใช้ยาในสัตว์

ควรอดอาหารสัตว์ก่อนให้ยานาน 12 ชั่วโมง การให้ยาอาจเกิดน้ำลายไหลมาก ซึ่งสามารถควบคุม โดยให้ยากลุ่มแอนตี้โคลิเนอร์จิก (anticholinergic) เช่น อะโทรปีน ก่อนให้ยานี้โดยอยู่ภายใต้การกำกับดูแล ของสัตวแพทย์ ขณะให้ยาควรให้สัตว์อยู่ในที่สงบ หลีกเลี่ยงที่มีเสียงดัง

ในแมว จะเกิดการหายใจที่ช้าลงหลังจากสัตว์ได้รับยาทางหลอดเลือดดำ โดยเฉพาะเมื่อได้รับยาใน ขนาดที่สูง จะเกิดการหายใจที่ผิดปกติใน 15 นาทีแรก จากนั้นจะกลับสู่ภาวะปกติ

ในสุนัขให้สังเกตอาการอย่างใกล้ชิดหลังได้รับยา 5-10 นาทีแรก โดยเฉพาะในสัตว์ที่เป็นโรคหัวใจ และโรคปอด

ยานี้จะอาจทำให้เกิดภาวะอุณหภูมิร่างกายลดต่ำลง (hypothermia) ดังนั้น ควรพิจารณาให้ความ อบอุ่นแก่ร่างกายสัตว์ถ้าจำเป็น

ในสุนัขและแมว รีเฟล็กซ์ตายยังคงอยู่ สัตว์จะยังลืมตาหลังได้รับยานี้ ควรพิจารณาการป้องกันการ บาดเจ็บ หรือ ป้องกันกระจกตาแห้ง เช่น ทาครีมป้ายตา

หากเกิดเหตุการณ์ที่มีการฉีดยาซ้ำ อาการข้างเคียง อื่นๆ เช่น อาการรีเฟล็กซ์มากเกินไป หรือ อาการทางประสาท จะเกิดได้จากโทเลทามีน ซึ่งต้องรอให้ฟื้นจากการสลบในสภาพแวดล้อมที่เงียบสงบ

ข้อควรระวังสำหรับผู้ให้ยาแก่สัตว์

หากเกิดอุบัติเหตุฉีดยาเข้าตนเอง ให้รีบไปพบแพทย์พร้อมนำเอกสารกำกับยาไปด้วย ห้ามขับรถใน สภาวะที่ง่วงนอน หากกระเด็นโดนตา หรือ ผิวหนัง ให้ล้างด้วยน้ำสะอาดในทันที หากเกิดการระคายเคืองที่ ผิวหนังให้รีบไปพบแพทย์ ล้างมือทุกครั้งที่ใช้ผลิตภัณฑ์

ยานี้มีเป็นอันตรายต่อตัวอ่อน ดังนั้น หญิงมีครรภ์ หรือ ผู้ที่สงสัยว่าตั้งครรภ์ ควรหลีกเลี่ยงการใช้ ผลิตภัณฑ์นี้

การใช้ยานี้ในสัตว์ที่ตั้งท้อง หรือวางไข่

ยังไม่มีข้อมูลการศึกษาในสัตว์ทดลองว่ามีผลทำให้เกิดทารกวิรูป (teratogenicity) แต่ยานี้ สามารถผ่านรกและอาจเกิดการหายใจในตัวอ่อนเป็นอันตรายต่อลูกแมวและลูกสุนัข ดังนั้นการใช้ยานี้ต้อง ประเมินประโยชน์และความเสี่ยงของการใช้ยานี้โดยสัตวแพทย์ก่อน

ปฏิกิริยากับยาอื่น

การประเมินความเสี่ยงของการใช้ยานี้ร่วมกับยาเตรียมการสลบ หรือยานำสลบอื่นต้องพิจารณาถึง

ขนาดของยาที่ใช้ประกอบ โดยปริมาณการใช้ยาโทเลทามีน-โซลาซีแพม จะต้องลดลงเมื่อนำมาใช้ร่วมกับยาเตรียมการสลบ หรือยานำสลบอื่น การใช้ยานี้ร่วมกับยาเตรียมการสลบกลุ่ม phenothiazine เช่น เอสโพรมาซีน (acepromazine) อาจเพิ่มการกดต่อระบบหัวใจและหลอดเลือด ระบบทางเดินหายใจ และ ทำให้อุณหภูมิกายต่ำได้ ซึ่งจะเกิดขึ้นในช่วงสุดท้ายของการสลบ

ห้ามใช้ยานี้ร่วมกับ chloramphenicol ในการเตรียมการสลบทั้งก่อนหรือระหว่างการใช้นี้ เนื่องจากจะทำให้การกำจัดยาออกจากร่างกายช้าลง

การได้รับยาเกินขนาด

ขนาดของยาที่พบว่าทำให้สุนัข และ แมว ตายเป็นจำนวน 50% อยู่ที่ 100 มิลลิกรัมต่อน้ำหนักตัวสัตว์ 1 กิโลกรัม เมื่อให้ยาทางกล้ามเนื้อ ในกรณีที่สัตว์ได้รับยาเกินขนาด การฟื้นจากการสลบจะช้าลง ดังนั้นต้องติดตามดูแลอาการอย่างใกล้ชิด โดยเฉพาะอาการที่กดระบบหลอดเลือดและหัวใจ และ ทางเดินหายใจ ซึ่งจะเกิดได้ที่ขนาดยา 20 มิลลิกรัมต่อน้ำหนักตัวสัตว์ 1 กิโลกรัม ขึ้นกับสุขภาพของสัตว์ ระดับของการกดระบบประสาทส่วนกลาง และอาจมีอุณหภูมิร่างกายลดต่ำลง

ยังไม่มียาต้านฤทธิ์ที่จำเพาะเจาะจง ให้รักษาตามอาการ อาจใช้ยา DOXAPRAM ในการต้านฤทธิ์ได้ โดยทำให้เพิ่มอัตราการเต้นของหัวใจ และ อัตราการหายใจ

ระยะหยุดยา

ไม่มี

การเก็บรักษา

ในรูปของผงแห้งปราศจากเชื้อ มีอายุ 2 ปี เมื่อละลายด้วยตัวทำละลาย จะเก็บที่อุณหภูมิ 2 ถึง 8 องศาเซลเซียส ได้ 24 ชั่วโมง

บทที่ 6

การใช้ยาไทเลทามีน-โซลาซีแพม ⁽⁶⁻¹³⁾การใช้ยาไทเลทามีน-โซลาซีแพม ในกลุ่มประเทศสหภาพยุโรป⁽⁶⁾

ในกลุ่มประเทศสหภาพยุโรป มีรูปแบบยาเป็นผงยาปราศจากเชื้อสำหรับละลายน้ำเพื่อใช้ฉีด โดยประกอบไปด้วยไทเลทามีนและโซลาซีแพม ในอัตราส่วน 1:1 โดยมีรูปแบบยา เป็นผงยาปราศจากเชื้อสำหรับละลายน้ำเพื่อใช้ฉีด ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ตารางแสดงความแรง วิธีการใช้ ประเภทสัตว์ และข้อบ่งใช้ของยาไทเลทามีน-โซลาซีแพมของกลุ่มประเทศสหภาพยุโรป

ความแรง	วิธีใช้	ประเภทสัตว์	ข้อบ่งใช้
Tiletamine hydrochloride 50 mg ผสมกับ Zolazepam hydrochloride 50 mg	วางยาสลบ	สุนัข	- <u>เพื่อการตรวจวินิจฉัย</u> : ฉีดเข้ากล้ามเนื้อ 7-10 มิลลิกรัมต่อน้ำหนักตัวสัตว์ 1 กิโลกรัม หรือ ฉีดเข้าหลอดเลือดดำ 5 มิลลิกรัมต่อน้ำหนักตัวสัตว์ 1 กิโลกรัม - <u>เพื่อผ่าตัดเล็ก</u> : ฉีดเข้ากล้ามเนื้อ 10-15 มิลลิกรัมต่อน้ำหนักตัวสัตว์ 1 กิโลกรัม หรือ ฉีดเข้าหลอดเลือดดำ 7.5 มิลลิกรัมต่อน้ำหนักตัวสัตว์ 1 กิโลกรัม - <u>เพื่อผ่าตัดใหญ่</u> : ฉีดเข้ากล้ามเนื้อ 15-25 มิลลิกรัมต่อน้ำหนักตัวสัตว์ 1 กิโลกรัม หรือ ฉีดเข้าหลอดเลือดดำ 10 มิลลิกรัมต่อน้ำหนักตัวสัตว์ 1 กิโลกรัม
		แมว	- <u>เพื่อการตรวจวินิจฉัย</u> : ฉีดเข้ากล้ามเนื้อ 10 มิลลิกรัมต่อน้ำหนักตัวสัตว์ 1 กิโลกรัม หรือ ฉีดเข้าหลอดเลือดดำ 5 มิลลิกรัมต่อน้ำหนักตัวสัตว์ 1 กิโลกรัม - <u>เพื่อผ่าตัดใหญ่</u> : ฉีดเข้ากล้ามเนื้อ 15 มิลลิกรัมต่อน้ำหนักตัวสัตว์ 1 กิโลกรัม หรือ ฉีดเข้าหลอดเลือดดำ 7.5 มิลลิกรัมต่อน้ำหนักตัวสัตว์ 1 กิโลกรัม

การใช้ยาโทเลทามีน-โซลาซีแอม ในประเทศสหรัฐอเมริกา^(7,8,9)

การใช้ยาโทเลทามีน-โซลาซีแอม ในประเทศสหรัฐอเมริกา มีรูปแบบเป็นผงยาปราศจากเชื้อสำหรับละลายน้ำเพื่อใช้ฉีด โดยประกอบไปด้วยโทเลทามีนและโซลาซีแอม ในอัตราส่วน 1:1 ซึ่งในประเทศสหรัฐอเมริกา ยาโทเลทามีน-โซลาซีแอม จัดเป็น Controlled Substances Schedule III⁽¹⁰⁾ ตาม Controlled Substances Act ภายใต้หน่วยงานที่กำกับดูแลสารเสพติดและวัตถุออกฤทธิ์ Drug Enforcement Administration (DEA) แห่ง Food and Drug Administration (FDA) ซึ่งการจำแนกประเภทของยานั้น จำแนกจากโอกาสการนำไปใช้ผิดวัตถุประสงค์ การมีประโยชน์ทางการแพทย์ และแนวโน้มของการใช้ยาผิดวัตถุประสงค์เป็นสาเหตุของการเกิดการติดยา⁽¹¹⁾ รายละเอียดตามตารางที่ 2 และมีรูปแบบยาเป็นผงยาปราศจากเชื้อสำหรับละลายน้ำเพื่อใช้ฉีด โดยมีข้อบ่งใช้ ดังแสดงในตารางที่ 3

ตารางที่ 2 ตารางแสดงการจำแนกลำดับชั้นของยาตาม Controlled Substances Act

ประเภท	โอกาสการนำไปใช้ผิดวัตถุประสงค์	การมีประโยชน์ทางการแพทย์	แนวโน้มของการใช้ยาผิดวัตถุประสงค์เป็นสาเหตุของการเกิดการติดยา	ตัวอย่างเช่น
Schedule I	สูง	ไม่มีประโยชน์ทางการแพทย์	ยาไม่มีความปลอดภัยแม้ว่าจะอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของแพทย์	Heroin, MDMA
Schedule II	สูง	มีประโยชน์ทางการแพทย์แต่เข้มงวดในการใช้ยา	การใช้ยาผิดวัตถุประสงค์เป็นสาเหตุให้เกิดการติดยาที่รุนแรง	Amphetamine, Codeine
Schedule III	ปานกลาง	มีประโยชน์ทางการแพทย์	การใช้ยาผิดวัตถุประสงค์เป็นสาเหตุให้เกิดการติดยาปานกลาง	Ketamine, Tiletamine-Zolazepam,
Schedule IV	น้อย	มีประโยชน์ทางการแพทย์	การใช้ยาผิดวัตถุประสงค์เป็นสาเหตุให้ติดยาได้น้อย	Diazepam, Alprazolam
Schedule V	น้อยที่สุด	มีประโยชน์ทางการแพทย์	การใช้ยาผิดวัตถุประสงค์เป็นสาเหตุให้ติดยาได้น้อย	Pregabalin

ตารางที่ 3 ความแรง วิธีการใช้ ประเภทสัตว์ และข้อบ่งใช้ของยาโทเลทามีน-โซลาซีแพม ของประเทศสหรัฐอเมริกา

ความแรง	วิธีใช้	ประเภทสัตว์	ข้อบ่งใช้
Tiletamine hydrochloride 50 mg ผสมกับ Zolazepam hydrochloride 50 mg	วางยาสลบ	สุนัข	- <u>เพื่อการตรวจวินิจฉัย</u> : ฉีดเข้ากล้ามเนื้อ 6.6-9.9 มิลลิกรัมต่อน้ำหนักตัวสัตว์ 1 กิโลกรัม - <u>เพื่อผ่าตัดเล็ก</u> : ฉีดเข้ากล้ามเนื้อ 9.9-13.2 มิลลิกรัมต่อน้ำหนักตัวสัตว์ 1 กิโลกรัม
		แมว	- <u>เพื่อการตรวจวินิจฉัย</u> : ฉีดเข้ากล้ามเนื้อ 9.7-11.9 มิลลิกรัมต่อน้ำหนักตัวสัตว์ 1 กิโลกรัม - <u>เพื่อผ่าตัดเล็ก</u> : ฉีดเข้ากล้ามเนื้อ 10.6-12.5 มิลลิกรัมต่อน้ำหนักตัวสัตว์ 1 กิโลกรัม

การใช้ยาโทเลทามีน-โซลาซีแพม ในประเทศไทย (ที่มา: ฐานข้อมูลระบบโลจิสติก สำนักยา สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา)

ในประเทศไทยไม่มีทะเบียนตำรับยาที่เป็นยาเดี่ยวของ โทเลทามีน และ โซลาซีแพม แต่มีทะเบียนตำรับยาผสมระหว่างยาโทเลทามีน ไฮโดรคลอไรด์ และ โซลาซีแพม ไฮโดรคลอไรด์ ในอัตราส่วน 1:1 โดยเป็นยาสำหรับสัตว์มีจำนวนทั้งสิ้น 2 ตำรับ (ข้อมูล ณ วันที่ 10 ตุลาคม 2561) โดยมีรูปแบบยา เป็นผงยาปราศจากเชื้อสำหรับละลายน้ำเพื่อใช้ฉีด ดังแสดงในตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ความแรง วิธีการใช้ ประเภทสัตว์ และข้อบ่งใช้ของยาโทเลทามีน-โซลาซีแพม

ความแรง	วิธีใช้	ประเภทสัตว์	ข้อบ่งใช้
1. Tiletamine hydrochloride 50 mg ผสมกับ Zolazepam hydrochloride 50 mg 2. Tiletamine hydrochloride 100 mg ผสมกับ Zolazepam hydrochloride 100 mg	วางยาสลบ	สุนัข	- <u>เพื่อการตรวจวินิจฉัย</u> : ฉีดเข้ากล้ามเนื้อ 7-10 มิลลิกรัมต่อน้ำหนักตัวสัตว์ 1 กิโลกรัม หรือ ฉีดเข้าหลอดเลือดดำ 5 มิลลิกรัมต่อน้ำหนักตัวสัตว์ 1 กิโลกรัม - <u>เพื่อผ่าตัดเล็ก</u> : ฉีดเข้ากล้ามเนื้อ 10-15 มิลลิกรัมต่อน้ำหนักตัวสัตว์ 1 กิโลกรัม หรือ ฉีดเข้าหลอดเลือดดำ 7.5 มิลลิกรัมต่อน้ำหนักตัวสัตว์ 1 กิโลกรัม - <u>เพื่อผ่าตัดใหญ่</u> : ฉีดเข้ากล้ามเนื้อ 15-25 มิลลิกรัมต่อน้ำหนักตัวสัตว์ 1 กิโลกรัม หรือ ฉีดเข้าหลอดเลือดดำ 10 มิลลิกรัมต่อน้ำหนักตัวสัตว์ 1 กิโลกรัม
		แมว	- <u>เพื่อการตรวจวินิจฉัย</u> : ฉีดเข้ากล้ามเนื้อ 10 มิลลิกรัมต่อน้ำหนักตัวสัตว์ 1 กิโลกรัม หรือ ฉีดเข้าหลอดเลือดดำ 5 มิลลิกรัมต่อน้ำหนักตัวสัตว์ 1 กิโลกรัม - <u>เพื่อผ่าตัดเล็ก</u> : ฉีดเข้ากล้ามเนื้อ 10 มิลลิกรัมต่อน้ำหนักตัวสัตว์ 1 กิโลกรัม หรือ ฉีดเข้าหลอดเลือดดำ 5 มิลลิกรัมต่อน้ำหนักตัวสัตว์ 1 กิโลกรัม - <u>เพื่อผ่าตัดใหญ่</u> : ฉีดเข้ากล้ามเนื้อ 15 มิลลิกรัมต่อน้ำหนักตัวสัตว์ 1 กิโลกรัม หรือ ฉีดเข้าหลอดเลือดดำ 7.5 มิลลิกรัมต่อน้ำหนักตัวสัตว์ 1 กิโลกรัม

จากข้อมูลพบว่ายาไทเลทามีน-โซลาซีแพม ในประเทศไทยเป็นยาในกลุ่มอนุพันธ์เบนโซไดแอซีพีน (Benzodiazepine derivatives) ซึ่งได้ยกระดับจากยาอันตรายเป็นยาควบคุมพิเศษตามประกาศกระทรวงสาธารณสุข เรื่อง ยาควบคุมพิเศษ ฉบับที่ 45 ลงวันที่ 29 เมษายน 2557⁽¹²⁾ โดยการสั่งจ่ายยาจะต้องมีใบสั่งยาของผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรม ผู้ประกอบโรคศิลปะแผนปัจจุบัน หรือ ผู้ประกอบการบำบัดโรคสัตว์

ตัวยาไทเลทามีน (Tiletamine) นั้นเป็นตัวยาในกลุ่มเดียวกับกับตัวยาเคตามีน (Ketamine) ซึ่งจัดเป็นวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท ประเภท 2 ตามประกาศกระทรวงสาธารณสุข (ฉบับที่ 106) เรื่อง ระบุชื่อและจัดแบ่งประเภทวัตถุออกฤทธิ์ (เพิ่มเติม) ตามความในพระราชบัญญัติวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท พ.ศ.2518 ลงวันที่ 26 มิถุนายน 2541 โดยวัตถุออกฤทธิ์ประเภท 2 นั้น เป็นวัตถุออกฤทธิ์ที่ใช้ในทางการแพทย์ และอาจก่อให้เกิดการนำไปใช้ หรือมีแนวโน้มในการนำไปใช้ในทางที่ผิดสูง⁽¹³⁾ ซึ่งตามพระราชบัญญัติหรือวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท พ.ศ. 2559⁽¹⁴⁾ มาตรา 15 ระบุว่าห้ามมิให้ผู้ใด ผลิต ขาย นำเข้า หรือส่งออก ซึ่งวัตถุออกฤทธิ์ในประเภท 2 ยกเว้นกระทรวงสาธารณสุข หรือ ผู้ซึ่งได้รับมอบหมายจากกระทรวงสาธารณสุข มาตรา 16 ห้ามผู้ใดขายวัตถุออกฤทธิ์ในประเภท 2 เว้นแต่ได้รับใบอนุญาตจากผู้อนุญาต โดยต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง และ มาตรา 19 ผู้ที่จะขายวัตถุออกฤทธิ์ในประเภท 2 ได้นั้น ต้องเป็นหน่วยงานของรัฐที่มีหน้าที่บำบัดหรือป้องกันโรค สภากาชาดไทย และผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรม ผู้ประกอบวิชาชีพทันตกรรมหรือผู้ประกอบวิชาชีพการสัตวแพทย์ ชั้นหนึ่ง ซึ่งเป็นผู้ดำเนินการตามกฎหมายว่าด้วยสถานพยาบาล หรือกฎหมายว่าด้วยสถานพยาบาลสัตว์ ซึ่งขายได้เฉพาะสำหรับคนไข้ที่ผู้ประกอบวิชาชีพดังกล่าวให้การรักษสถานพยาบาล ณ สถานพยาบาลตามกฎหมายว่าด้วยสถานพยาบาลหรือสถานพยาบาลของรัฐ หรือ ขายเฉพาะสำหรับใช้กับสัตว์ที่ผู้ประกอบวิชาชีพการสัตวแพทย์ชั้นหนึ่งทำการบำบัดหรือป้องกันโรค ณ สถานพยาบาลสัตว์ตามกฎหมายว่าด้วยสถานพยาบาล เพื่อมิให้มีการลักลอบขายที่ไม่ถูกต้องตามกฎหมาย

ส่วนตัวยา โซลาซีแพม (Zolazepam) เป็นตัวยาในกลุ่มเบนโซไดแอซีพีน (Benzodiazepines derivative) เช่นเดียวกับยาไดอะซีแพม (Diazepam) ซึ่งจัดเป็นวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท ประเภท 4 ตามประกาศกระทรวงสาธารณสุขฉบับที่ 97 (พ.ศ.2539) เรื่องระบุชื่อและจัดแบ่งประเภทวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาทตามความพระราชบัญญัติวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท พ.ศ.2518 ลงวันที่ 23 กรกฎาคม 2539 โดยวัตถุออกฤทธิ์ประเภท 4 นั้น เป็นวัตถุออกฤทธิ์ที่ใช้ในทางการแพทย์ และอาจก่อให้เกิดการนำไปใช้ หรือมีแนวโน้มในการนำไปใช้ในทางที่ผิดน้อยกว่าประเภท 3⁽¹⁵⁾ ซึ่งตามพระราชบัญญัติหรือวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท พ.ศ. 2559⁽¹⁴⁾ มาตรา 16 ห้ามผู้ใดขายวัตถุออกฤทธิ์ในประเภท 2 เว้นแต่ได้รับใบอนุญาตจากผู้อนุญาต โดยต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง และ มาตรา 20 ห้ามผู้ใดผลิต ขาย นำเข้าหรือส่งออกซึ่งวัตถุออกฤทธิ์ในประเภท 3

หรือประเภท 4 หรือ นำผ่านซึ่งวัตถุออกฤทธิ์ทุกประเภท เว้นแต่ได้รับใบอนุญาตจากผู้อนุญาต โดยผู้ที่ขายวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาทประเภท 3,4 ตามมาตรา 22 นั้นสามารถเป็นผู้ที่ได้รับใบอนุญาตผลิตขาย หรือ นำเข้าซึ่งยาแผนปัจจุบันตามกฎหมายว่าด้วยยาได้ และต้องจัดให้มีเภสัชกรประจำควบคุมตามเวลาเปิดทำการที่ระบุไว้ในใบอนุญาต

ในประเทศสหรัฐอเมริกา ยาไทเลทามีน-โซลาซีแพม (Tiletamine-Zolazepam) จัดเป็น Controlled Substances Schedule III ภายใต้หน่วยงานที่กำกับดูแลสารเสพติดและวัตถุออกฤทธิ์ Drug Enforcement Administration (DEA) ที่ทำหน้าที่ควบคุมและป้องกันการนำไปใช้ในทางที่ผิด การสั่งจ่ายยาที่เป็น Controlled Substances Schedule III จะต้องมีใบสั่งแพทย์ โดยจะต้องระบุข้อมูล ชื่อ และที่อยู่ ของผู้ป่วย พร้อมทั้งลายเซ็นของแพทย์ผู้สั่งจ่ายยา ส่งมอบยาโดยเภสัชกร และเภสัชกรจะต้องส่งรายงานการใช้ยาลงในฐานข้อมูลให้เป็นปัจจุบันเสมอ⁽¹¹⁾

นอกจากนี้ยังพบว่า การนำยาไทเลทามีน-โซลาซีแพม ไปใช้ผิดวัตถุประสงค์ในมนุษย์โดยตั้งใจ บางรายใช้เพื่อทดแทนเฮโรอีน ผู้ที่ใช้ยาพบว่ามีอาการประสาทหลอน มึนงง เชื่องซึม พุดจาเลอะเลือน หนึ่งตากระตุก อ่อนเพลีย หัวใจเต้นช้า ระบบการหายใจของร่างกายเป็นกรด ภาวะโปตัสเซียมในร่างกายสูง บางรายถึงแก่ชีวิต⁽¹⁶⁻¹⁹⁾ ดังนั้น เพื่อป้องกันการใช้ในทางที่ผิดวัตถุประสงค์ ป้องกันการรั่วไหลของยาออกนอกระบบ ประเทศไทยควรมีการทบทวนและยกระดับการควบคุมตัวยาไทเลทามีน-โซลาซีแพม ให้เป็นวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาทประเภท 2 เช่นเดียวกับยาเคตามีน ซึ่งเป็นวัตถุออกฤทธิ์ที่ใช้ในทางการแพทย์ และอาจก่อให้เกิดการนำไปใช้ หรือมีแนวโน้มในการนำไปใช้ในทางที่ผิดสูง โดยควบคุมการขาย การนำเข้า การส่งออก การนำผ่านหรือการมีไว้ในครอบครอง เพื่อมิให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพของบุคคลและสังคม

สภาพปัญหาการใช้ยาในทางที่ผิด

ในต่างประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกา เกาหลีใต้ และไต้หวัน เป็นต้น มีการนำ ยาไทเลทามีน-โซลาซีแพม ที่เป็นยาสำหรับสัตว์ไปใช้ผิดวัตถุประสงค์ในคนโดยตั้งใจ บางรายใช้เพื่อทดแทนเฮโรอีน โดยพบว่าผู้ใช้อาการประสาทหลอน มึนงง เชื่องซึม พุดจาเลอะเลือน หนึ่งตากระตุก อ่อนเพลีย หัวใจเต้นช้า ระบบการหายใจของร่างกายเป็นกรด ภาวะโปตัสเซียมในร่างกายสูง บางรายถึงแก่ชีวิต⁽¹⁶⁻¹⁹⁾

สำหรับประเทศไทย มีการใช้ ยาไทเลทามีน-โซลาซีแพม ในทางที่ผิดเช่นกัน โดยมีรายงานข่าวจาก ASTV ผู้จัดการออนไลน์ เมื่อวันที่ 12 มีนาคม 2557 รายงานว่าสถานีตำรวจภูธรเมืองอุดรธานีได้แถลงข่าวผลการจับกุมตัวคนร้ายมอมยาสลบชิงทรัพย์ โดยใช้ยาสลบสำหรับสัตว์ชื่อการค้า Zoletil® ซึ่งเป็นทะเบียนตำรับยาสำหรับสัตว์ที่อยู่ในรูปแบบของยาฉีดปราศจากเชื้อ ที่ประกอบไปด้วย ไทเลทามีนผสมกับโซลาซีแพม โดยซื้อจากร้านขายยาสัตว์ นำมาหยอดใส่ลงในแก้วเบียร์ของผู้เสียหาย เมื่อผู้เสียหายดื่มเบียร์เข้าไปได้ประมาณชั่วคราวแล้วรู้สึกมึนหัว และสลบไป จากนั้นคนร้ายได้ชิงทรัพย์สินของผู้เสียหายและหลบหนีไป จึง

ควรมีการทบทวนการกำกับดูแลยาดังกล่าวให้มีความเข้มงวดมากขึ้น เพื่อป้องกันการนำไปใช้ในทางที่ผิด ก่อให้เกิดปัญหาทางสุขภาพและสังคมได้

บทวิเคราะห์การกำกับดูแลยาโทเลทามีน-โซลาซีแพม

โทเลทามีน

โทเลทามีน (Tiletamine) เป็นยาที่มีกลไกการออกฤทธิ์ในกลุ่มยานำสลบแบบแยกตัว (dissociative drug) เช่นเดียวกับเคตามีน โดยมีฤทธิ์แรงกว่าเคตามีน 3-4 เท่า และระยะเวลาในการออกฤทธิ์นานกว่าเคตามีน ในประเทศไทย ไม่ปรากฏว่ามีการขึ้นทะเบียนตำรับยา หรือทะเบียนวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท ที่มีโทเลทามีนเพียงตัวเดียว

เคตามีนจัดเป็นวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท ประเภท 2 ที่มีข้อบ่งใช้ในทางการแพทย์เพื่อเป็นยาสลบสำหรับการผ่าตัดในคน อย่างไรก็ตามมีการนำเคตามีนไปใช้ในทางที่ผิดอย่างมากในหมู่วัยรุ่นและนักท่องเที่ยวโดยการใช้การเสพ ทำให้มีฤทธิ์หลอนประสาทอย่างรุนแรง เกิดอาการเคลิบเคลิ้ม กระบวนการทางความคิด การรับรู้และตอบสนองต่อสิ่งแวดล้อมทั้งภาพ แสง สี เปลี่ยนแปลงไป ร่างกายเคลื่อนไหวไม่สัมพันธ์กัน ถ้าใช้ติดต่อกันเป็นเวลานานจะทำให้เกิดอาการทางจิต ประสาทหลอน หูแว่ว อาจเป็นคนที่วิกลจริตได้ หากมีการนำมาใช้ปริมาณมากจะทำให้เกิดการกดการหายใจ และถ้ามีการใช้ร่วมกับยากดประสาทตัวอื่นจะทำให้เกิดอันตรายถึงแก่ชีวิตได้

โซลาซีแพม

โซลาซีแพม (Zolazepam) เป็นยาที่มีกลไกการออกฤทธิ์ในกลุ่มเบนโซไดอะซีพีน (Benzodiazepines derivative) ซึ่งยาที่อยู่ในกลุ่มเดียวกัน ได้แก่ ยาไดอะซีแพม (Diazepam) และยาโลราซีแพม (lorazepam) เป็นต้น ในประเทศไทย ไม่ปรากฏว่ามีการขึ้นทะเบียนตำรับยา หรือทะเบียนวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท ที่มีโซลาซีแพมเพียงตัวเดียว

ไดอะซีแพม และโลราซีแพมที่ใช้ในคน จัดเป็นวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท ประเภท 4 มีข้อบ่งใช้ทางการแพทย์เพื่อลดอาการวิตกกังวล ช่วยให้นอนหลับ และมีแนวโน้มการใช้ยาในทางที่ผิดค่อนข้างมาก เนื่องจากยาเหล่านี้สามารถเพิ่มประสิทธิภาพของยาแก้ปวด เพิ่มความรู้สึกผ่อนคลายอย่างมาก เมื่อได้รับยาจะเริ่มมีอาการง่วงซึม โดยอาการง่วงซึมจะเริ่มภายใน 30 นาที หลังจากนั้นจะค่อยๆ ซึมลง หุดจาวกวน ถ้าเป็นมากจะซึมจนไม่ได้สติ หากได้รับยาอื่นๆ ที่กดประสาทส่วนกลางร่วมด้วย หรือได้รับพร้อมเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์อาจเกิดการหยุดหายใจ และถึงแก่ชีวิตได้

การกำกับดูแลยาโทเลทามีนและโซลาซีแพมในปัจจุบัน

โทเลทามีน-โซลาซีแพม เป็นยาที่ผสมระหว่าง โทเลทามีนและโซลาซีแพม มีฤทธิ์กดประสาท โดยจะออกฤทธิ์เสริมกัน เพื่อให้เกิดการระงับปวด ทำให้สัตว์สลบนุ่มนวล ขนาดยาที่ใช้ในการนำสลบมีปริมาณ

น้อย (10 มิลลิกรัมต่อน้ำหนักตัวสัตว์ 1 กิโลกรัม) หากได้รับในปริมาณที่มากเกินไป จะก่อให้เกิดการกตการหายใจ และ อาจถึงแก่ชีวิตได้

ในประเทศไทยมีการขึ้นทะเบียนตำรับยาสูตรผสมระหว่างโทเลทามีนและโซลาซีแอม ชื่อการค้า Zoletil® เลขทะเบียน 2F 42/39 และ 2F 43/39 ซึ่งจัดประเภทเป็นยาควบคุมพิเศษ

การกำกับดูแลยาควบคุมพิเศษ

ยาสำหรับสัตว์ที่เป็นยาควบคุมพิเศษสามารถจำหน่ายได้ในร้านขายยาที่มีใบอนุญาตขายยาแผนปัจจุบัน (ขย.1) หรือจำหน่ายในร้านขายยาแผนปัจจุบันเฉพาะยาบรรจุเสร็จสำหรับสัตว์ (ขย.3) ตามใบสั่งยาของผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรม ผู้ประกอบโรคศิลปะแผนปัจจุบัน หรือผู้ประกอบการบำบัดโรคสัตว์ โดยควบคุมการขายและการส่งมอบยาโดยเภสัชกรชั้นหนึ่ง หรือผู้ประกอบการวิชาชีพการสัตวแพทย์ชั้นหนึ่งที่เป็นผู้มีหน้าที่ปฏิบัติการ หากมีการขายยาดังกล่าวในร้านขายยาแผนปัจจุบันบรรจุเสร็จที่ไม่ใช่ยาอันตรายหรือยาควบคุมพิเศษ (ขย.2) ซึ่งไม่ตรงตามประเภทของใบอนุญาต จะมีความผิดตามมาตรา 19(2) ต้องระวางโทษตามมาตรา 102 ปรับตั้งแต่ 2,000 ถึง 5,000 บาท หรือขายยาดังกล่าวในร้านค้าที่ไม่มีใบอนุญาตขายยาจะมีความผิดตามมาตรา 12 ต้องระวางโทษตามมาตรา 101 มีโทษจำคุกไม่เกิน 5 ปี และปรับไม่เกิน 10,000 บาท และหากมิได้ส่งมอบยาควบคุมพิเศษ หรือยาตามใบสั่งยาของผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรม ผู้ประกอบโรคศิลปะแผนปัจจุบัน หรือผู้ประกอบการบำบัดโรคสัตว์ โดยเภสัชกรชั้นหนึ่งผู้มีหน้าที่ปฏิบัติการ จะมีความผิดตามมาตรา 39(6) ต้องระวางโทษตามมาตรา 109 ปรับผู้มีหน้าที่ปฏิบัติการตั้งแต่ 1,000 - 5,000 บาท

การกำกับดูแลวัตถุออกฤทธิ์

ตามพระราชบัญญัติวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท พ.ศ.2559 มาตรา 86 กำหนดหลักการจัดประเภทของวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาทที่มีการผสมกันมากกว่าหนึ่งประเภทว่า ในกรณีที่วัตถุตำรับมีวัตถุออกฤทธิ์อันระบุในประเภทต่างกันมากกว่าหนึ่งประเภทผสมอยู่ ให้ถือว่าวัตถุตำรับนั้นเป็นวัตถุออกฤทธิ์ในประเภทที่มีการควบคุมเข้มงวดที่สุดในบรรดาวัตถุออกฤทธิ์ที่ผสมอยู่นั้น ดังนั้นหากมีวัตถุออกฤทธิ์สูตรผสมระหว่างวัตถุออกฤทธิ์ประเภทที่ 2 กับวัตถุออกฤทธิ์ประเภทที่ 4 วัตถุออกฤทธิ์สูตรผสมดังกล่าวจะจัดเป็น วัตถุออกฤทธิ์ประเภทที่ 2 โดยผู้ที่ขายวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาทในประเภท 2 ได้นั้น จะต้องได้รับอนุญาตตามมาตรา 16 โดยต้องเป็นหน่วยงานของรัฐที่มีหน้าที่บำบัดหรือป้องกันโรคสภากาชาดไทย และผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรม ผู้ประกอบวิชาชีพทันตกรรม หรือผู้ประกอบวิชาชีพการสัตวแพทย์ชั้นหนึ่ง ซึ่งเป็นผู้ดำเนินการตามกฎหมายว่าด้วยสถานพยาบาล หรือกฎหมายว่าด้วยสถานพยาบาลสัตว์ หากมีการฝ่าฝืน ต้องระวางโทษตามมาตรา 118 ตั้งแต่ 4-20 ปี และ ปรับตั้งแต่ 400,000 ถึง 2,000,000 บาท และต้องปฏิบัติตามมาตรา 29 (1) โดยขายได้เฉพาะสำหรับคนไข้ที่ผู้

ประกอบวิชาชีพเวชกรรมให้การรักษายาบาล ณ สถานพยาบาลตามกฎหมายว่าด้วยสถานพยาบาลหรือสถานพยาบาลของรัฐ หรือขายเฉพาะสำหรับใช้กับสัตว์ที่ผู้ประกอบการสัตวแพทย์ชั้นหนึ่งทำการบำบัดหรือป้องกันโรค ณ สถานพยาบาลสัตว์ตามกฎหมายว่าด้วยสถานพยาบาลสัตว์ หากมีการฝ่าฝืน ต้องระวางโทษตามมาตรา 123 ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่ 1-5 ปี หรือปรับตั้งแต่ 10,000-100,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ข้อเสนอแนะ

จากการวิเคราะห์สภาพปัญหาที่เกิดขึ้นที่มีการนำยาโทเลทามีน-โซลาซีแอมสำหรับสัตว์ ซึ่งเป็นยาควบคุมพิเศษไปใช้ในทางที่ผิดโดยใช้แทนยาเสพติด หรือมอมยาเพื่อหวังผลต่อร่างกายและทรัพย์สินของผู้เสียหายเป็นปัญหาทางอาชญากรรมตามมา จึงควรมีการยกระดับการควบคุมยาดังกล่าวให้เข้มงวดมากขึ้น โดยเมื่อพิจารณาจากกลไกการออกฤทธิ์ของยาโทเลทามีน-โซลาซีแอม ซึ่งโทเลทามีน มีกลไกการออกฤทธิ์เช่นเดียวกันกับเคตามีน ที่เป็นวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท ประเภท 2 และ โซลาซีแอม มีกลไกการออกฤทธิ์เช่นเดียวกันกับไดอะซีแอม ที่เป็นวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท ประเภท 4 ดังนั้นควรปรับประเภทของ โทเลทามีน-โซลาซีแอม เป็น วัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท ประเภท 2 ซึ่งหมายถึงวัตถุออกฤทธิ์ที่ใช้ในทางการแพทย์และอาจก่อให้เกิดการนำไปใช้ หรือมีแนวโน้มในการนำไปใช้ในทางที่ผิดสูง ซึ่งสอดคล้องตามหลักกฎหมายมาตรา 86 แห่งพระราชบัญญัติวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท พ.ศ.2559 เพื่อให้การกำกับดูแลยาโทเลทามีน-โซลาซีแอมเป็นวัตถุออกฤทธิ์ มีการควบคุมการกระจาย และการใช้ยาที่เข้มงวด ตลอดจนมีบทลงโทษที่รุนแรงกว่ายาควบคุมพิเศษ เพื่อป้องกันการนำไปใช้ในทางที่ผิดที่ไม่ใช่ทางการแพทย์ และมีให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพและสังคม

บทที่ 7 บทสรุปและข้อเสนอแนะ

บทสรุป

จากการรวบรวม ศึกษา วิเคราะห์ข้อมูลทะเบียนตำรับยาแผนปัจจุบันสำหรับสัตว์ที่มี ยาโทเลทามีน-โซลาซีแพม ที่ได้รับขึ้นทะเบียนตำรับยาในประเทศไทย มีจำนวนทั้งสิ้น 2 ตำรับ โดยเป็นยา อยู่ในรูปผงแห้งปราศจากเชื้อสำหรับละลายน้ำเพื่อใช้ฉีด มี 2 ความแรง คือ โทเลทามีน-โซลาซีแพม ใน สัดส่วนอย่างละ 50 มิลลิกรัมต่อมิลลิลิตร และ โทเลทามีน-โซลาซีแพม ในสัดส่วนอย่างละ 100 มิลลิกรัม ต่อมิลลิลิตร ใช้ฉีดเข้าสำหรับฉีดเข้ากล้ามเนื้อ หรือ ฉีดเข้าหลอดเลือดดำ เพื่อในการวางยาสลบ ในสุนัข และแมว ในประเทศไทยยาโทเลทามีน-โซลาซีแพม ได้ประกาศเป็นยาควบคุมพิเศษ เมื่อวันที่ 29 เมษายน 2557 โดยการสั่งจ่ายยาจะต้องมีใบสั่งยาของผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรม ผู้ประกอบโรคศิลปะแผนปัจจุบัน หรือ ผู้ประกอบการบำบัดโรคสัตว์ แต่อย่างไรก็ตาม โทเลทามีน เป็นตัวยาในกลุ่มเดียวกันกับตัวยาเคตามีน (Ketamine) ซึ่งจัดเป็นวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท ประเภท 2 และ โซลาซีแพม (Zolazepam) เป็น ตัวยาในกลุ่มเบนโซไดอาซีพีน (Bendodiazepines derivative) เช่นเดียวกับยาไดอะซีแพม (Diazepam) ซึ่งจัดเป็นวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท ประเภท 4 แห่งพระราชบัญญัติวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อ จิตและประสาท พ.ศ.2518 และฉบับเพิ่มเติม นอกจากนี้ประเทศสหรัฐอเมริกาได้จัดยาโทเลทามีน-โซลาซี แพม (Tiletamine-Zolazepam) เป็น Controlled Substances Schedule III ภายใต้หน่วยงานที่กำกับ ดูแลสารเสพติดและวัตถุออกฤทธิ์ Drug Enforcement Administration (DEA) ดังนั้น เพื่อให้การกำกับ ดูแลเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ควบคุมการขาย การนำเข้า การส่งออก การนำผ่านหรือการมีไว้ใน ครอบครอง ป้องกันการใช้ในทางที่ผิด ป้องกันการรั่วไหลของยาออกนอกระบบ และ มิให้เกิดอันตรายต่อ สุขภาพของบุคคลและสังคม ควรยกระดับการควบคุมยาโทเลทามีน-โซลาซีแพม เป็นวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิต และประสาท ประเภทที่ 2 เช่นเดียวกับเคตามีน

ข้อเสนอแนะ

ทะเบียนตำรับยา โทเลทามีน-โซลาซีแพม ยังมีความจำเป็นในด้านการรักษาทางสัตวแพทย์ แต่ อย่างไรก็ตาม จะต้องอยู่ภายใต้การควบคุม รวมถึงการจำกัดปริมาณการครอบครองเพื่อขาย หรือ สามารถ ตรวจสอบจำนวนที่จำหน่าย การจำหน่ายต้องเป็นไปตามใบสั่งแพทย์ การขนส่งที่ป้องกันการสูญหาย ทั้งนี้ เพื่อให้การควบคุมเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ป้องกันการขายโดยเสรี หรือการนำไปใช้ในทางที่ผิด หรือเกิน ขนาด หรือใช้โดยการขาดการควบคุม ควรยกระดับการควบคุมทะเบียนตำรับยา โทเลทามีน-โซลาซีแพม เป็นวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาทประเภทที่ 2 เพื่อมิให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพและสังคม และต้องปฏิบัติ

ดังนี้

1. ผู้ที่สามารถจำหน่ายวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาทในประเภท 2 ได้นั้น จะต้องได้รับอนุญาตจากสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา และขายได้เฉพาะสำหรับใช้กับสัตว์ที่ผู้ประกอบการวิชาชีพการสัตวแพทย์ชั้นหนึ่งทำการบำบัดหรือป้องกันโรค ณ สถานพยาบาลสัตว์ตามกฎหมายว่าด้วยสถานพยาบาลสัตว์ และต้องปฏิบัติดังนี้

1.1. จัดให้มีการแยกเก็บวัตถุออกฤทธิ์ให้เป็นส่วนสัดส่วนจากยาชนิดอื่นๆ และสามารถตรวจสอบปริมาณคงคลังได้ตลอด

1.2. จัดให้มีการทำบัญชีเกี่ยวกับการขายวัตถุออกฤทธิ์ในประเภท 2 และต้องส่งรายงานแก่สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยาภายในระยะเวลาที่กำหนด เพื่อให้สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยาตรวจสอบปริมาณการซื้อ ปริมาณการใช้ โดยจะต้องมีความสอดคล้องกัน และต้องระมัดระวังการสูญหายของวัตถุออกฤทธิ์หรือการนำไปใช้โดยมิชอบ

2. สถานพยาบาลสัตว์ตามกฎหมายว่าด้วยสถานพยาบาลสัตว์ ทั้งภาครัฐและเอกชน ควรส่งจ่ายยาในกรณีที่มีความจำเป็น และ ใช้ยาดังกล่าวในเฉพาะสถานพยาบาลเท่านั้น และต้องทำลายซากภาชนะบรรจุรวมไปถึงปริมาณยาที่เหลือจากการใช้ในแต่ละครั้ง เพื่อป้องกันการรั่วไหลของยาออกนอกระบบ

3. สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยาควรจัดทำระบบรายงานบัญชีการขาย บัญชีการใช้ วัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาทในประเภท 2 แบบออนไลน์ (real time online) โดยให้ผู้รับอนุญาต หรือสถานพยาบาลบันทึกข้อมูลในระบบทุกครั้งที่มีการขาย การใช้ เพื่อให้เจ้าหน้าที่จะได้ดำเนินการตรวจสอบปริมาณการขาย การใช้ วัตถุออกฤทธิ์ในประเภท 2 ได้อย่างเป็นปัจจุบัน หากมีการใช้ยาในปริมาณที่มากเกินไปเกินความเหมาะสม ไม่สอดคล้องกัน ควรจัดให้มีเจ้าหน้าที่เข้าไปตรวจตราเพื่อให้เกิดการควบคุมที่มีประสิทธิภาพ รวดเร็ว และเฝ้าระวังการกระทำผิดที่ฝ่าฝืนกฎหมายได้ทันเหตุการณ์

4. ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชน หรือ อาสาสมัคร ทราบว่าหากมีการนำยาสำหรับสัตว์ไปใช้ในทางที่ผิดวัตถุประสงค์ ให้แจ้งเบาะแสแก่สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา เพื่อดำเนินการควบคุมและปราบปรามผู้กระทำผิด

บรรณานุกรม

1. มาริชคักร์ กัลล์ประสิทธิ์. (2545). การวางยาสลบ. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. หน้า 10-17.
2. นริศ เต็งชัยศรี. (2560). วิสัณฐีวิทยาสัตว์เล็ก. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เอเชีย ดิจิตอลการพิมพ์. หน้า 88-118, 133-150.
3. เกษร นันทจิต. (2545). ยาออกฤทธิ์ต่อระบบประสาทส่วนกลาง. (พิมพ์ครั้งที่ 1). เชียงใหม่ : คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. หน้า 160.
4. National center for Biotechnology Information. Modify September 29, 2018 from <https://pubchem.ncbi.nlm.nih.gov/compound/71416>
5. National center for Biotechnology Information. Modify September 29, 2018 from <https://pubchem.ncbi.nlm.nih.gov/compound/26534#section=Top>
6. Veterinary Medicines Directorate. Revised January, 2018 from http://www.vmd.defra.gov.uk/ProductInformationDatabase/SPC_Documents/SPC_918556.docx.
7. FDA U.S. Food and Drug Administration. Approved September 11, 2017 from <https://animaldrugatfda.fda.gov/adafda/views/#/home/previewsearch/106-111>
8. FDA U.S. Food and Drug Administration. Approved March 26, 2015 from <https://animaldrugatfda.fda.gov/adafda/views/#/home/previewsearch/200-557>
9. FDA U.S. Food and Drug Administration. Approved June 23, 2017 from <https://animaldrugatfda.fda.gov/adafda/views/#/home/previewsearch/200-618>
10. "Lists of: Scheduling Actions, Controlled Substances, Regulated Chemicals" (PDF). Drug Enforcement Administration. Retrieved 5 January 2012. From <https://www.deadiversion.usdoj.gov/schedules/orangebook/orangebook.pdf>
11. Controlled Substances Act. From <https://www.gpo.gov/fdsys/pkg/STATUTE-84/pdf/STATUTE-84-Pg1236.pdf>
12. ประกาศกระทรวงสาธารณสุข เรื่อง ยาควบคุมพิเศษ ฉบับที่ 45 ประกาศ ณ วันที่ 29 เมษายน 2557. คัดจากราชกิจจานุเบกษา เล่ม 131 ตอนพิเศษ 91ง วันที่ 30 พฤษภาคม 2557.

13. ประกาศกระทรวงสาธารณสุข เรื่อง ระบุชื่อและจัดแบ่งประเภทวัตถุออกฤทธิ์ (เพิ่มเติม) ฉบับที่ 106 ประกาศ ณ วันที่ 26 มิถุนายน 2541. ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 115 ตอนพิเศษ 87ง ลงวันที่ 30 กันยายน 2541.
14. พระราชบัญญัติวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท พ.ศ. 2559. คัดจากราชกิจจานุเบกษา เล่ม 133 ตอนที่ 107ก วันที่ 20 ธันวาคม 2559.
15. ประกาศกระทรวงสาธารณสุข เรื่อง ระบุชื่อและจัดแบ่งประเภทวัตถุออกฤทธิ์ตามความในพระราชบัญญัติวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท ฉบับที่ 97 ประกาศ ณ วันที่ 23 กรกฎาคม 2539. ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 113 ตอนพิเศษ 23ง ลงวันที่ 16 สิงหาคม 2539.
16. M.T. Quail, P. Weimersheimer, A.D. Woolf, B. Magnani. Abuse of telazol: an animal tranquilizer. *Journal of Toxicology: Clinical Toxicology*. 2001, 39, 399.
17. A.H. Redmond, M.I. Herman. Ingestion of Telazol, a veterinary anaesthetic, by a 16 years-old male. *Clinical Intensive Care*. 2002, 13, 139.
18. J. Chenoweth, T. Albertson, D. Colby, K. Owen, M. Sutter, J. Ford. Abuse and withdrawal from the veterinary agent zolazepam-tiletamine. *Clinical Toxicology*. 2015, 53, 660.
19. J.B. Pena and J.H. Cheong. The abuse liability of the NMDA receptor antagonist-benzodiazepine (tiletamine-zolazepam) combination: evidence from clinical case reports and preclinical studies. *Drug Testing Analysis*. 2016, 8, 760-767.